

Kocatepe İslami İlimler Dergisi

Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399

cilt/volume: 6 • sayı/issue: 2 • (Aralık/December): 393-418

İslâm Hukuku Açısından İstanbul Sözleşmesi

Istanbul Convention In Terms Of Islamic Law

Yunus ARAZ

Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı
Associate Prof., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology, Islamic Law
Eskişehir/Türkiye

✉ yaraz@ogu.edu.tr orcid.org/0000-0003-1582-3176

Esmâ Merve ACAR

Bilim Uzmanı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Hukuku
Anabilim Dalı
MA, Eskişehir Osmangazi University, Institute of Social Sciences, Department of Islamic Law
Eskişehir/Türkiye

✉ esmamervesonmez@hotmail.com orcid.org/0000-0002-5051-4857

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 26.09.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 11.12.2023

Yayın Tarihi / Published: 15.12.2023

Atıf: Araz, Yunus – Acar, Esmâ Merve. “İslâm Hukuku Açısından İstanbul Sözleşmesi”. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 6/2 (Aralık 2023), 393-418. <https://doi.org/10.52637/kiid.1366624>

Cite as: Araz, Yunus – Acar, Esmâ Merve. “Istanbul Convention In Terms Of Islamic Law”. *Journal of Kocatepe Islamic Sciences* 6/2 (December 2023), 393-418. <https://doi.org/10.52637/kiid.1366624>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayıncı/Publisher: Afyon Kocatepe University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid>• kiid@aku.edu.tr

© Yunus ARAZ – Esmâ Merve ACAR | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License

İslâm Hukuku Açısından İstanbul Sözleşmesi*

Öz

İstanbul Sözleşmesi'nin asıl adı 'Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'dir. 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılmış olması nedeniyle kısaca "İstanbul Sözleşmesi" denmektedir. Türkiye, sözleşmeye imza atan ilk devletlerden biri olmuştur. Sözleşmenin duyulması ve incelenmesi sonucunda hem hukukî hem de dinî ve kültürel açıdan bazı olumsuzluklar ihtiva ettiği görülmüştür. Bu nedenle 20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan 3718 sayılı cumhurbaşkanı kararıyla ve Sözleşme'nin 80. maddesinin müsaade ettiği şekilde, Türkiye sözleşmeden çekilme kararı almıştır. Sözleşme konusu ve amacı itibarıyla tüm insanlar için önem arz etmektedir. Özellikle şiddet ve kadına karşı şiddeti önlemek bütün insanların görevidir. Toplumun en küçük birimi olan ailedeki eğitimden, devleti yönetenlerin çıkaracağı kanunlara kadar bütün katmanlarda önemsenmesi gereken ve üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu bağlamda şiddetin giderilmesi için hem ulusal hem de uluslararası alanlarda çalışmalar yapılmalıdır. Fakat bu çalışmalar yapılırken toplumların değer yargıları göz önüne alınmalı ve alınan kararların doğuracağı olumlu ve olumsuz durumlar iyi incelenmelidir. Sözleşme imzalandığı günden beri tartışma konusu haline gelmiştir. Her ne kadar sözleşmeden çekilmeyi eleştirenler varsa da sözleşmenin mevcut haliyle Türk aile yapısına, dinî ve kültürel değerlerine uymayan maddeler ihtiva ettiği ile ilgili ciddi çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda sözleşmenin bazı olumlu taraflarına değinilmekle birlikte sakıncalar ve olumsuz sonuçları ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Sözleşme, İslam hukuku açısından birkaç çalışmaya konu olmuş ve farklı açılardan değerlendirilmiştir. Bu çalışmamızda da sözleşme İslam dini ve İslam hukuku açısından ele alınarak değerlendirilecek ve görülen birçok soruna değinilecektir. Bu çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sözleşmede geçen bazı kavramlar kısaca incelenmiş, ikinci bölümde ise yedi başlık altında sözleşmedeki maddeler ele alınarak İslam hukuku açısından değerlendirilmiştir. İstanbul Sözleşmesi ile kadına karşı şiddetin önlenmesi hedeflenmekle birlikte sözleşme içeriği incelendiğinde bazı sakıncalar görülmektedir. Bu sakıncaların başında aile kavramının yok sayılması, nikâh sonucu olmayan birlikteliklerin meşru görülmesi, eşcinselliğin normalleştirilmesi, küçük yaşlardan itibaren cinsiyetsizleştirmenin zemininin hazırlanması gibi konular bulunmaktadır. Ayrıca 18 yaş altı çocukların evlilik dışı ilişkilerinin suç sayılmamasının yanında 18 yaş altı rızaya dayalı evliliklerin suç sayılması gibi durumlar da bu bağlamda düşünülebilir. Sözleşme eşcinsellerle ilgili doğrudan bir madde içermese de satır aralarında cinsiyetsizliğe çokça atıflar bulunmaktadır. Aile ve nikâh kavramları neredeyse hiç önemsenmemekte hatta nikâhsız birlikteliklere meşruiyet arz edecek tutumlar görülmektedir. Sözleşmede toplumların değer yargıları bazen açıkça bazen ise üstü kapalı bir şekilde eleştirilmekte hatta küçümsenmektedir. Bütün bu sorunlar çerçevesinde sözleşmenin özeldir İslam hukuku genelde İslam dini açısından sıkıntılar barındırdığı aşikârdır. Hatta sözleşme bu haliyle sadece İslam dininin değil diğer semavi dinlerin de değerleri ve hükümleri ile çelişkiler arz etmektedir. Yapılması gereken bu sözleşme vesilesiyle hukukî, dinî, sosyal ve psikolojik boyutlarıyla, şiddetin sadece kadın özelinde değil bütün boyutlarıyla ele alınarak incelenmesidir. Sonuç olarak öncelikle ahlakî eğitimle, ekonomik düzenlemelerle ve kanun çalışmalarıyla şiddet, toplumda en aza indirilmeye hatta yok edilmeye çalışılmalıdır. Bu yapılırken kadın ve erkeğin birbirinin rakibi değil tamamlayıcısı olduğu, ailenin kadınların özgürlüğünü engelleyen bir kurum değil de toplumu sulh ve selamete kavuşturacak bir kurum olduğu bilinmelidir. Ayrıca kadın ve erkek cinsiyeti dışında bir cinsiyetin olmadığını ve eşcinselliğin toplumsal, psikolojik sebeplere dayalı bir rahatsızlık olduğunu ve giderilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğini göz önüne almak gerekir. Sözleşmeye dayalı olarak bazı

* Bu çalışma Yunus Araz danışmanlığında Esmâ Merve Acar tarafından 2021 yılında tamamlanan "İstanbul Sözleşmesi Maddelerinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezi verilerinden üretilmiştir.

feminist ve LGBTİ taraftarı grupların İslam'ın kadına değer vermediği veya kadını aşağıladığı ile ilgili görüşler de ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur. Oysaki Cahiliyye toplumunda kadının durumu ve İslam geldikten sonra koyduğu ilkeler ele alındığında kadına verilen değer ne kadar yüksek olduğu açıkça görülecektir. Müslümanlar arasında uygulamalarda bazı sorunların olması İslam dinine yüklenemez. Bu ayrım iyi yapılmalı ve konular birbirine karıştırılmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, İslam'da Kadın, İstanbul Sözleşmesi, Şiddet, Eşcinsellik.

Istanbul Convention In Terms Of Islamic Law*

Abstract

The original name of the Istanbul Convention is the "Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence." It was opened for signature in Istanbul on May 11, 2011, and is commonly referred to as the "Istanbul Convention" due to this event. Türkiye was one of the first states to sign the Convention. Upon awareness and examination of the Convention, it was seen to contain certain drawbacks from both a legal and religious and cultural perspective. Therefore, on March 20, 2021, by a presidential decree published in the Official Gazette under Law No. 3718 and in accordance with Article 80 of the Convention, Türkiye decided to withdraw from the Convention. The subject and purpose of the Convention are important for all people. Preventing violence, especially violence against women, is the responsibility of everyone. It is an issue that should be emphasized in all layers, from education in the family, which is the smallest unit of society, to the laws to be enacted by those who govern the state. In this context, efforts should be made at both national and international levels to eliminate violence. However, when these efforts are made, the values of societies should be taken into consideration, and the positive and negative consequences of the decisions made should be carefully examined. Since the signing of the Convention, it has become a topic of great controversy. While there are critics of withdrawing from the Convention, serious studies have been conducted regarding the non-conformity of certain articles with Turkish family structure, religious, and cultural values. This study consists of an introduction and two sections. In the first section, some of the terms mentioned in the Convention are briefly examined, and in the second section, the articles in the Convention under seven headings are evaluated from the perspective of Islamic law. The Istanbul Convention aims to prevent violence against women; however, when the content of the Convention is examined, some drawbacks can be identified. These drawbacks include the negation of the concept of family, the legitimization of non-marital unions, the normalization of homosexuality, and the preparation of the ground for gender neutrality from an early age. In addition, situations such as the criminalization of consensual marriages under the age of 18 as well as the decriminalization of extramarital relations of children under the age of 18 can also be considered in this context. While the Convention does not contain a direct article regarding homosexuals, there are numerous references to gender neutrality between the lines. Concepts of family and marriage are hardly given importance and even attitudes that would legitimize non-marital unions are observed. In the Convention, the value judgments of societies are sometimes explicitly and sometimes implicitly criticized and even belittled. Within the framework of all these problems, it is evident that the Convention poses difficulties for Islamic law specifically and for the Islamic religion in general. In fact, the Convention, in its current form, contradicts not only the values and judgments of Islam but also the values and judgments of other Abrahamic religions. What needs to be done is to examine violence comprehensively, considering its legal, religious, social, and psychological dimensions through this Convention. As a result, firstly, through moral education, economic regulations, and legal work, violence should be minimized in society, even eradicated. It should be understood that

* This study was produced from the data of the master's thesis titled "Evaluation of the Articles of the Istanbul Convention in Terms of Islamic Law", completed in 2021 by Esma Merve Acar under the supervision of Yunus Araz.

men and women are not each other's competitors but complements, and the family is not an institution that restricts women's freedom but an institution that brings peace and salvation to society. Additionally, it should be considered that there is no gender other than male and female, and homosexuality is a disorder based on social and psychological reasons, and efforts should be made for its treatment. In addition to this, the opinions of some feminist and pro LGBTI groups based on the Convention that Islam does not value or degrades women should also be considered. But it should be emphasized that when the situation of women in the Jahiliyyah society and the principles set by Islam after its arrival are considered, it will be clearly seen how superior the value given to women is. The presence of some problems in practice among Muslims cannot be attributed to the Islamic religion. This distinction should be made well and the issues should not be confused.

Keywords: Islamic Law, Women in Islam, Istanbul Convention, Violence, Homosexuality.

GİRİŞ

Yaşadığımız çağda toplum hayatına yönelik bazı gelişmelerin olumlu sayılacak birçok yönü bulunmakla birlikte; insanî değerler ve İslam dini dinamikleri açısından birtakım problemleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle kadın-erkek ilişkileri, aile kurumu, nikâh, anne ve baba rolleri, çocuk yetiştirme gibi birçok konuda dinî, kültürel ve toplumsal değerlerin erozyona uğradığı görülmektedir. Bu değerler ele alınırken geçmişte var olan ve dinin aslından sayılmayan bazı kültürel anlayışlar sonucu din de suçlanmıştır. Modern çağda ahlakî değerlerin önemsenmemesine ve dinî, kültürel yozlaşmaların meşrulaştırılmasına yönelik çok yoğun çalışmalar görülmektedir. Buna karşın bu sorunları gören ve bunların giderilmesine yönelik çalışmalar yürüten başta devlet kurumları, sivil toplum örgütleri, akademisyenler vb. bulunmaktadır. Çalışmaya konu olan kadına şiddet konusunda da birçok çalışma bulunmaktadır. Bu sorun görmezden gelinemeyecek bir boyuta gelmiştir. Her gün kadına karşı şiddet içerikli onlarca haber duyulmaktadır. Sorunun kaynağının tespiti ve giderilmesine yönelik çalışmalar desteklenmeli ve en aza indirilmesi hatta yok edilmesi için bütün tarafların yoğun çabası gerekmektedir. Fakat sorunların çözümünde yeni sorunlar oluşturulmamalı ve mesele, içinden çıkılmaz bir hale getirilmemelidir. Başta aile eğitimi, çocuk yetiştirme, ahlakî eğitim olmak üzere en alt birimlerden başlanarak kanun metinlerine kadar bütün aşamalarda sorun ele alınmalı ve bütün yönleriyle dikkatli bir çalışma yürütülmelidir. Aksi takdirde mesele bir boyutu itibarıyla çözülmeye çalışılacak fakat diğer yandan oluşabilecek olumsuzluklar göz ardı edilecek ve böylece toplumsal sorunlar, içinden çıkılmayacak bir hale gelecektir. Kadına karşı şiddeti ele alan İstanbul Sözleşmesi de bu bağlamda yapılan çalışmalardan biridir. Bu sözleşmede mesele önemsenmiş, birçok devletin katılımı ile metin imzalanmıştır. Bu yönü ile İstanbul Sözleşmesi, önemli ve üzerinde durulması gereken bir sözleşmedir. Fakat gerek metnin içeriğinde bulunan bazı durumlar gerekse problemler birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Çalışmada İstanbul Sözleşmesinin maddeleri ele alınarak İslam Hukuku açısından değerlendirilecek ve sözleşmeye dayalı olarak oluşabilecek bazı sorunlara değinilmeye çalışılacaktır.

İstanbul Sözleşmesi ile ilgili çalışmalar genellikle hukuk alanı ile ilgilidir. Sözleşmeyi İslam hukukunun açısından ele alan yazıların da bulunduğu en önemli çalışma 2020 yılında yayınlanan 'Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi' adlı eserdir. Bu çalışma, başta hukuk olmak üzere sosyal bilimlerin muhtelif alanlarına ait birçok araştırmayı birleştiren bir eserdir. Eser, İslam Hukuku alanındaki iki çalışmayı ihtiva etmekte olup, bu çalışmalarda daha çok İslam ve kadın hakları konuları işlenmiştir. Ayrıca sözleşmede İslam dini açısından sakıncalı görülen bazı konulara temas edilmiştir. Yine İslam Hukuku alanında 2021 yılında Akif Dursun tarafından 'İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi' adıyla bir makale çalışması yapılmıştır. Çalışmada, sözleşmede geçen bazı kavramlar ele alınmış ve detaylı açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca sözleşme maddeleri ele alınarak İslam Hukuku açısından değerlendirilmiştir. Makale daha çok; şiddet, cinsel eğilim ve kadın-erkek ilişkileri üzerinde durmaktadır.

1. GENEL OLARAK İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

İstanbul Sözleşmesinin maddelerini ele almadan önce sözleşmenin meydana geliş süreci ile ilgili kısaca bilgi verilecek daha sonra sözleşmede geçen bazı kavramlar kısaca ele alınacaktır.

1.1. Sözleşme ile İlgili Genel Bilgi

Adı “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” olan ve genel olarak ‘İstanbul Sözleşmesi’ olarak bilinen sözleşme, 12 bölüm ve 81 maddeden oluşmaktadır. Sözleşme, İstanbul'da gerçekleşen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 121. toplantısında kabul edilmiştir. 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılmış olması nedeniyle kısaca "İstanbul Sözleşmesi" olarak bilinmektedir ve 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 2011 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 246 kabul oyu, 1 çekimser oy ile kabul edilerek ilk imzacı devletlerden olmuştur. Sözleşmeyi, Avrupa konseyi ülkelerden 46 ülke kabul etmiş ve imzalamıştır.¹ Sözleşmeyi ilk imzalayanlar arasında olmasına rağmen Türkiye, gerek aile yapısını tehdit eden bir içeriğe sahip olması gerekse eşcinsel birlikteliklere ilişkin bazı maddeler ihtiva etmesi gibi sebeplerden dolayı 21 Mart 2021 tarihinde sözleşmeyi 80. madde gereğince² feshetmiştir.

Kadınlara yönelik şiddete karşı çıkan sözleşme, ev içi şiddeti hedef alan ilk Avrupa sözleşmesi olma niteliği taşımaktadır. Dünya'da 1970'li yıllardan sonra önem kazanan şiddet sorunu, Türkiye'de 1980'li yılların ortalarından sonra tartışılmaya başlanmıştır. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren, ilgili ulusal mevzuat gözden geçirilmiş ve çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. İstanbul Sözleşmesi, daha önce kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi amacıyla düzenlenen 'Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)' ne dayanmaktadır.

GREVIO³, kadın ve LGBTİ örgütleri tarafından hazırlanan gölge raporlarıyla sözleşmenin uygulanma tablosunu değerlendirmektedir. Gölge rapor; uygulanma sonrası durumu analiz eden ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan bir rapordur. Bu rapor, resmî rapordan farklı bir rapordur. Çoğu zaman ise resmî raporda belirtilemeyenleri ifade eder. İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu'nun GREVIO'ya sunmak üzere hazırlanan Türkiye'nin 2017 ilk gölge raporuna göre bir ilerleme olmadığı kaydedilmiştir.⁴

1.2. Sözleşmenin Amaçları

İstanbul Sözleşmesinin en temel amacı kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti engellemek, kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamaktır. Sözleşmede her ne kadar kadın mağdurların yanında diğer bazı mağdurlar zikredilmiş olsa da maddeler ele alınırken sadece kadın mağdurlar üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla sözleşme sadece kadına şiddeti kapsamaktadır. Ayrıca; şiddetin kendisi değil, kadına şiddetin önlenmesi amaçlanmaktadır. Sözleşmede, kadına şiddetin ve aile içi şiddetin önlenmesi için gerekli olan yasaların hazırlanarak ulusal ve uluslararası tedbirler alınması hedeflenmiştir.

1.3. Sözleşmenin Feshedilmesi (Türkiye'nin Sözleşmeden Çekilmesi)

2011 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi, kamuoyunun ilgisini bir süre çek(e)memiştir. Sözleşme, maddelerinin neden olduğu ve neden olacağı olumsuzlukları dile getiren bir kesim aracılığıyla gündeme getirilmiş ve tartışma konusu haline gelmiştir. Çeşitli mecralarda tartışılan sözleşmenin tenkit edildiği konular; eşcinselliğin meşrulaştırılması ve aileyi tehdit eden unsurları barındırmasıdır. Bazı muhafazakâr kesimler ve cemaatler de bu sürece dâhil olmuşlar ve sözleşmenin feshedilmesi gerektiğini savunmuşlardır. LGBTİ ve kadın hakları örgütleri ise sözleşmeye destek verenler arasında ilk sıralarda yer almaktadırlar.

¹ Tuğba Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/3 (2018), 89.

² ‘Her taraf istediği zaman Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirimle bu Sözleşmeyi feshedebilir.’

³ İstanbul Sözleşmesinin faaliyetini izleyen uzman ekiptir.

⁴ Bayraktar, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporu”, 97-108.

Devlet yetkililerince tekrar değerlendirilen İstanbul Sözleşmesi'nin Şubat 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gözden geçirileceği ifade edilince; bilhassa kadın cinayetlerinin artması ya da basında daha çok yer alması sebebiyle, İstanbul Sözleşmesinin feshedilme ihtimali özellikle kadın hakları örgütleri tarafından protesto edilmiştir. 20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan 3718 sayılı Cumhurbaşkanı kararıyla ve sözleşmenin 80. maddesinin müsaade ettiği şekilde, sözleşmeden çekilme kararı verilmiştir.

Sözleşmeden çekilme kararı; muhalefet partiler, yabancı devlet liderleri, Avrupa Konseyi üyeleri, STK örgütleri ve bazı sosyal medya kullanıcıları tarafından eleştirilene tabi tutulmuştur. Avrupa Konseyi, Türkiye'yi fesih kararından dönmeye davet etmekte ve sözleşmenin LGBTİ haklarını koruma altına aldığı fakat önceliğinin bu olmadığını, bu yüzden Türkiye'nin çekincelerinin olmaması gerektiğini öne sürmektedir.

1.4. Sözleşmede Geçen Bazı Kavramlar

Aşağıda ele alınan kavramların sözleşmedeki anlamlarının bilinmesi, konuyu anlamak adına önem arz etmektedir. Sözleşmenin İslam Hukuku açısından değerlendirmesini bu kavramlar üzerinden gerçekleştireceğiz.

1.4.1. Toplumsal Cinsiyet

"Gender" kelimesi cinsiyet şeklinde bire bir tercüme edilse de, bu kelime kişinin "cinsel kimliği" de diyebileceğimiz "toplumsal cinsiyet" kavramıyla ifade edilmektedir. Sözleşmeye göre bu kavram, bir toplumun kadın ve erkek için biçtiği rollerdir. Cinsiyete uygun olarak görülen her türlü davranışlar bu kategoridedir. Şiddetin asıl sebebi, toplumsal cinsiyettir. Dinin, örfün ya da namus anlayışının biçtiği cinsiyete bağlı roller, kadına şiddetin sebepleridir. Kadının özellikle sosyal alanlarda daha aşağı bir konumda olması sebebiyle erkek, sosyal rolünü kullanarak şiddete başvurmaktadır. Burada kadının, erkekten daha aşağı konumda olduğunu belirleyen filler ya da ölçütler belirtilmemiştir. Sözleşmede, toplumun kişiye biçtiği cinsiyete bağlı rol kalıpları eleştirilmiştir. Zira sözleşmeye göre kişi kadın veya erkek doğmaz; kadın veya erkek olur. Kişinin topluma kendini nasıl sunduğu itibara alınmalıdır.

1.4.2. Şiddet

Sözleşmede şiddetin tam bir tanımı bulunmamaktadır. Şiddet kavramı daha çok, kadına şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayanan, kadını daha alt düzeyde değerlendiren ve fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuran her türlü eylem, şiddet kapsamında değerlendirilmiştir.⁵

1.4.3. Ev İçi Şiddet/ Aile İçi Şiddet

Sözleşmede 'domestic violence' şeklinde geçen ifade, Türkçe tercümesinde 'aile içi şiddet' şeklinde tercüme edilmiştir. Bu kelimenin 'hane içi şiddet' ya da 'ev içi şiddet' şeklinde tercüme edilmesi daha uygundur. Çünkü hane içerisindekiler, aile(nikâh akdine dayalı birliktelikler) olabilir de olmayabilir de. 'Aile içi' şeklinde tercüme edilince, nikâh akdine dayanan birliktelikler akla gelmektedir. Fakat sözleşmede birlikte yaşamayı onaylayan tek ölçüt rızadır, nikâh akdi değildir. Sözleşmeye göre önemli olan, şiddetin aynı hane içerisindeki bireyler arasında gerçekleşmiş olmasıdır.

1.4.4. Cinsel Yönelim/Tercih

Cinsel yönelim şeklinde tercüme edilen 'sexual orientation' ifadesindeki "orientation" kelimesi "yönelim" olarak tercüme edilmiştir. Buna göre cinsel oryantasyon; yani kadının erkek cinsiyetine, erkeğin kadın cinsiyetine oryantasyonu mümkündür. Cinsiyet tercihi, kadın veya erkek olmak kadar doğaldır. Fıtratın uygun gördüğü biyolojik cinsiyet önemsenmemektedir. Sözleşmenin 4/3. maddesinde cinsel yönelimine bakılmaksızın

⁵ Bk. Md. 3/a.

mağdurların haklarının korunacağı ifade edilmektedir. Böylece cinsel oryantasyon şeklinde ifade edilen cinsel tercihlerin sonuçları korunma altına alınmaktadır.⁶

2. SÖZLEŞME MADDELERİNİN İSLAM HUKUKU BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde İstanbul Sözleşmesi'nin İslam Hukuku açısından değerlendirilmesi gereken maddeleri tespit edilmiş ve bu maddelerden başlıklar oluşturulmuştur. Her bir başlıkta öncelikle maddelerin ifade ettiği anlamlar açıklanmıştır. Bu maddeler, İslam Hukuku açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İslam Hukuku açısından değerlendirilmesinin yanı sıra; yeri geldikçe maddelerin uygulanması halinde meydana gelebilecek sosyolojik, psikolojik vb. etkilerine de yer verilmiştir.

2.1. Cinsel Tercihler ve Eğitim Müfredatıyla İlgili Düzenlemeler

İstanbul Sözleşmesi, 4/3 maddesi gereği, şiddete maruz kalan bireyleri koruma altına almaktadır. Sözleşmenin ilgili maddesinde şiddete maruz kalan bireylerin korunması; cinsel yönelimleri, medeni halleri gibi rollerine bakılmaksızın garanti altına alınmaktadır. Bu madde, insan haklarını korumak bağlamında değerlendirilebilir. Temel insan haklarının koruma altına alınması, devlet yetkilileri tarafından yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

Hiçbir ayırım gözetmeksizin mağdurların koruma altına alınacağı anlaşılan bu maddede; ayırım gözetilmeksizin insan hakların korunması gerektiği ifade edilirken, cinsel yönelimlerin de bir ayrımcılık sebebi olmaması gerektiği belirtilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken ilk husus; sözleşme metninin aslı ile tercümesi arasındaki farktır. Orijinal metinde ilgili maddede kullanılan 'tercih' kelimesi yerine, tercümesinde 'yönelim (sexual orientation)' kelimesi kullanılmıştır. Böylece cinsel tercihler, yaratılışın sevk ettiği olağan bir sonuç gibi yani yönelim olarak görülmektedir. Burada, cinsiyet seçiminin (kadın ya da erkek doğmak) fitrattan gelmediğine dair ön kabuller bulunmaktadır.

Nitekim sözleşmeyi kabul eden ülkeler tarafından yönelim olarak kabul edilen eşcinsellik, saygı duyulması gereken bir durum olarak görülmektedir. Sözleşmeyi yürürlüğe koyan ülkelerden Hollanda, Almanya, Belçika, İspanya, Danimarka, Norveç, İsveç, Portekiz, İzlanda, Fransa ve Lüksemburg eşcinsel evlilikler yasaldır. Kuzey İrlanda'da eşcinsel evlilikler, İstanbul Sözleşmesi'nin ülkede yürürlüğe girmesinden (01.07.2019) sonra, halk oylamasına sunulmuş ve referandum sonucunda (21.10. 2019) eşcinsel evlilikler kanunen kabul edilmiştir. Avusturya, İrlanda da aynı şekilde sözleşmenin kabulünden sonra eşcinsel evlilikleri yasallaştırmıştır. Sözleşmeye taraf olan ülkelerin çoğunda eşcinsel birliktelikler normal görülmektedir.

Eşcinselliğe destek verenler bu ilişki biçimini, kadın ve erkek birlikteliği kadar normal bir ilişki biçimi olarak kabul etmektedirler. Kişinin kendi nefesine uygun gördüğü cinsel dürtüsü, cinsel kimliğini belirlemektedir. Kadın veya erkek doğmuş olmak pek bir anlam ifade etmemektedir. Kişi, hissettiği cinsiyete ait kabul edilmelidir. Kadına verilen rol, cinsiyetinden ötürü biçilmemiş; toplumsal cinsiyet rol kalıpları tarafından ona uygun görülmüştür. Böylece toplumsal cinsiyet kimliği suçlu kabul edilmektedir.⁷ Kişi eşcinselse, bu onun fitri bir yönelimi olarak kabul edilir. Kişi, kendi cinsel kimliğini kendi seçer. Kadın ve erkek cinsiyetleri arasında geçiş mümkündür.⁸ Kadın- erkek olmak biyolojik bir zorunluluk değil; toplumsal bir kurgudur. Bu düşünce yapısı; biyolojinin beyin üzerindeki etkisini yok saymaktadır. Bu durum insanın kendi doğasıyla mücadele içine girmesi anlamına gelmektedir.

⁶ Akif Dursun, "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (2021), 55.

⁷ Gülşen Ataseven, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sivil Toplum Kuruluşları", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012), 322.

⁸ Hasan Aylık, "Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tarihsel Arkapları", *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*, ed. Mahsum AYTEPE (İstanbul: Tire Kitap, 2020), 185.

Sözleşmenin tercümesinde görülen diğer bir değişiklik ise, 1/a maddesinde geçen “domestic violence” kavramıdır. “Ev içi” anlamına daha uygun olan bu kelime, “aile içi şiddet” şeklinde tercüme edilmiştir. “Ev içi” kelimesi, aynı evi paylaşan bütün ilişki biçimlerini de kapsamaktadır. Sözleşmenin kapsamı da bu şekildedir. Fakat “aile içi” şeklinde tercüme edilmesi halinde, sadece nikâh akdi ile oluşan ilişki biçimi kastedilmiş olur. Sözleşmedeki ifadenin “ev içi” şeklinde tercüme edilmesi, toplum tarafından tepkilere sebep olabilir. Çünkü Türk toplum yapısına aykırı bir durum söz konusu olur. Bu şekilde tercüme edilmesi, tepki çekilmemesi amacıyla yapılmış olabilir.

Eşcinsellik, bir sözleşme maddesi ile kolayca kabul edilebilecek bir mesele değildir. Özellikle dinî, manevî ve kültürel değerler ile böylesine çatışan bir konuda, toplumun hoşgörû göstermesi mümkün görünmemektedir. İslam tarafından birlikteliklerin onaylanmaması, şiddete uğramış kişinin korunmadığı anlamına gelmemektedir. Şayet böyle bir şiddet olayı gerçekleşirse İslam; durumu eşcinsel hakları olarak değil, insan hakları olarak değerlendirmektedir. Eşcinsel bireylere verilen zarar, İslam’da da cezayı gerektirir. Fakat bunu eşcinsellerin de haklarını koruduğu, onları onayladığı için değil; zulme maruz kalan, insan olduğu içindir. Sözleşmede ise, şiddetin kendisi ile mücadele etmekten daha çok cinsel yönelimlerin korunması ön plana çıkmaktadır.

Eşcinsellik, Batı’da bile anormal istekler olarak görülmemektedir. Halkın hâkim fikri bu şekildedir. Fakat gerek bazı yönetimler gerekse sesi yüksek çıkan gruplar bunun aksini lanse etmektedir.⁹ Tevrat’ta ve İncil’de de eşcinsellik, iğrenç bir ahlaksızlık ve suç olarak değerlendirilir.¹⁰ Kur’ân-ı Kerîm’de Lût kavmi arasında ortaya çıktığı ifade edilen erkeklerin hemcinslerine karşı şehvetle yaklaşımları durumu şiddetle kınanmış ve bu fiil, haddi aşma olarak nitelendirilmiştir. Bir başka ayette Lut kavminin bu fiili “fâhişe” kelimesiyle nitelenmiştir. Fâhişe, fahşâ ve fevâhiş kelimeleriyle nitelenen fiiller ise genel olarak yasak kapsamına girmektedir.¹¹ İnsan görünümündeki iki erkek misafir ile ahlaksız ilişki kurmak isteyen Lut kavmi eşcinsellerine Hz. Lut, kızlarıyla evlenip temiz bir şekilde yaşamalarını önerir. Fakat kavim, hatalarını kabul etmez. Bu ahlaksızlığı ısrarla ve alenen devam ettiren Lut kavmi helak edilir.¹² Lut kavminin helak sebebi de bu ahlaksızlık ve ahlaksızlığa karşı çıkılmamasıdır.¹³

Kur’ân-ı Kerîm’de insanlar arasındaki cinsiyet farklılıklarına işaret edilerek, kadın ve erkeğin yaratıldığı cinsiyet özelliklerine uygun yaşaması emredilmiştir.¹⁴ İslam, insanın yaratılmış olduğu cinsiyete önem vermektedir. İslam’da cinsiyet gözetilerek bireylere, farklı hak ve ödevler verilmektedir. İslam Hukukunda eşcinsellik, “livâta” ve “sihâk” kavramları ile ifade edilmiştir. Livâta,¹⁵ erkek erkeğe birliktelik; sihâk¹⁶ ise, kadın kadına birliktelik olarak tanımlanmıştır. Kur’ân-ı Kerîm, eşcinsel birliktelikleri ahlaksızlık olarak nitelendirmekle birlikte, direkt bir cezadan bahsetmemiştir. Hz. Peygamber’in eşcinsel bir birliktelik yüzünden kimseye recm cezası uyguladığı bilinmemektedir.

Eşcinseller, tercihlerinin toplumda kabul görülmemesini haklarına müdahale olarak değerlendirmektedirler. İslam hukukunda ise kişinin cinsiyeti, cinsel yönelimine göre değil, yaratılışına yani biyolojik durumuna göre belirlenmektedir. Biyolojik kimliğine aykırı ilişkiler

⁹ Mahsum Aytepe, “İstanbul Sözleşmesi’nin İslam Düşüncesi Açısından Tahlili”, *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*, ed. Mahsum Aytepe (İstanbul: Tire Kitap, 2020), 306.

¹⁰ Tevrat’ın Lut Kısası ve eleştirisi için bkz. Mehmet Katar, “Tevrat’ın Lut Kısası Üzerine Bir Araştırma”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/1 (2007), 57-76.

¹¹ Ayetler için bk. *Kur’ân Yolu Meali*, çev. Hayreddin Karaman vd. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), el-A’râf 7/80; el-Ankebût 29/28; Hûd 11/77-83; el-Kamer 54/37-39.

¹² Hûd 11/77-83

¹³ Detaylı bilgi için bk. Debreli Vildan Faik, “Hûd Sûresi’nde Hz. Lût ve Kavmi”, çev. Bilâl Temiz, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler* 12/35 (2008), 311-332.

¹⁴ en-Nisâ 4/1; Fâtır, 35/11; Yâsîn, 36/36 ez-Zâriyât 51/49.

¹⁵ Mehmet Kamil Yaşaroğlu, “Livâta”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 27/198.

¹⁶ Salim Ögüt, “Sihâk”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 37/169.

içerisinde bulunmak İslam Hukuku'nda bir suçtur. Böyle birlikteliklerin haram olduğu kitap, sünnet ve icma ile sabittir, maddi ve manevi ceza gerektirir.¹⁷

Lut kavminin çirkin fiilleri, Kur'an-ı Kerim'de "habîs" olarak nitelendirilmiştir.¹⁸ Habîs olarak nitelenen şeylerin haram kılındığı Kur'an-ı Kerim'de zikredilmektedir. Hz. Peygamber'den, livâta ile ilgili çeşitli rivayetler nakledilmiştir.¹⁹ Livâta fiilinin yaygınlaşmasından duyduğu endişeyi ifade etmesi ve eşcinsel birliktelikleri de zina olarak değerlendirmesi, livâtanın haram olduğunun delilleridir.²⁰ Bu deliller neticesinde, livâtanın haram olduğu konusunda icmâ' oluşmuştur.²¹ Eşcinselliğin İslam Hukuku'nda suç olarak kabul edildiği konusunda ittifak vardır. Ancak verilecek ceza konusunda ihtilaflar bulunmaktadır.²² Sünnî mezhepler, sihâk suçunu haddi gerektiren zinadan ve livâtadan farklı görmüşlerdir. Bunun en önemli sebebi sihâkta duhul gerçekleşmemesidir. Bu sebeple sihâk suçuna tazir cezası uygun görülmüştür.²³

Eşcinsel birliktelikler, büyük bir günah olmasının yanı sıra; aile kurumunu zedeleyen ve insan neslinin devamı için büyük bir tehdit arz eden bir durumdur. Cinsellik tabii bir ihtiyaçtır. Din, cinsel ihtiyaçların meşru daire içerisinde insanlık onuru ve değerini ihlal etmeyecek şekilde karşılanmasına izin vermiş, hatta teşvik etmiştir. Bu meşru daire evliliklidir. Bunun dışındaki birliktelikler yasaklanmıştır. Zira insan, bedeni üzerindeki tasarrufu kendi belirlerse; bir sürü tutum ortaya çıkar. Doğrunun hangi ölçütlere göre tespit edileceği belirsizleşir. İslam, kişiyi kendi haksızlığından da korur. Kişinin, kendine zulmetmesini yasaklar. Burada birey hem kendine zulmetmekte hem de topluma ve aileye zarar vermektedir. Bedenin özgürleşmesi söylemiyle eşcinselliğin kurumsallaştırılması gerektiğini düşünenler, kadınlık ve erkeklik rollerinin toplumda öğrenildiği ve insanların kendi cinsiyetini seçebilme hakkının olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu, özgürleşmek değildir. İnsanları fitratlarının dışında bir cinsiyete hapsedmektedir.

Kadın ve erkek, beden yapısına uygun bir ruh ile birlikte dünyaya gelir. Ancak İstanbul Sözleşmesi ile kadın ve erkek dışında, üçüncü bir cinsiyet tanımlaması yapılmaktadır. Eşcinselliğe yönelimde, yetiştirilme şekli çok önemli bir rol oynar. Karşı çıkılacaksa, toplumsal uygulamalardaki yetiştirme yanlışlarına karşı çıkılmalıdır. Buna neden olan uygulamalar eleştirilmelidir. Bu tarzdaki cinsel yönelimler, çözülmeye yüz tutan kadın-erkek ilişkilerinden beslenir. Mutlak eşitlik maskesiyle, cinsiyetsizlik aşılacak istenmektedir. Aile kurumu ve aile bireyleri arasındaki ilişki güçlendirilmelidir. Eşcinselliğe karşı rasyonel tavır yerine, duygusal

¹⁷ Alauddin Ebû Bekr b. Mes'ûd Kâsânî, *Bedâiu's-senai' fi tertibi's-şerâi'*, thk. Ali, Muhammed Muavviz (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l- Arabiyye, 1974), 7/34; Şemsuddin Muhammed b. Hatib Şirbinî, *Muğni'l-muhtâc ila Ma'rifeti Maani Elfazi'l- Minhâc*, thk. Muhammed Halil (Beyrut: Darü'l-Marife, 1997), 4/187.

¹⁸ el-Enbiyâ 21/74.

¹⁹ "Lut kavminin amelini yapan faili ve mefûlü öldürünüz" İbn Mace, "Hudud", 24; Ebû Davud, "Hudud", 29. "Allah, Lut kavminin amelini yapan kimseye lanet etsin. Allah, Lut kavminin amelini yapan kimseye lanet etsin." Nesâî, "Recm", 40.

²⁰ Muhammed b. Ali b. Muhammed Şevkânî, *Neylü'l-evtâr şerhu Munteka'l-ahbâr min ehadisi Seyyidi'l-ahyâr* (Mısır: Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, ts.), 7/131.

²¹ Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd el-Hafîd, *Bidâyetü'l- müctehî'd ve nihâyetü'l- muktesid* (Beyrut: Darü'l-Marife, 1982), 2/438.

²² Şemsüleimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl Serahsî, *Mebûsât* (Beyrut: Darü'l-Ma'rife, t.y.), 9/78; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğni*, thk. Tâhâ ez-Zeynî vd. (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968), 9/61; Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib Maverdî, *el-Hâvi'l-kebir fi fikhî mezhebi'l- İmam eş-Şafîi* (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 13/224; Ebi İshak İbrahim b. Ali b. Yusuf el-Firuzabadî Şirâzî, *el-Mühezzeb fi fikhî'l-İmam eş-Şafîi* (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 3/329; Şirbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, 4/187.

²³ Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir fi fikhî mezhebi'l- İmam eş-Şafîi ve hüve şerhu Muhtasari'l-Müzenî*, thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 13/224; Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf eş-Şirâzî, *el-Mühezzeb fi fikhî'l-İmâm eş-Şafîi*, thk. Zekeriyâ Umeyrat (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995), 3/340.

tepkiler verilmektedir. Aşağılanıp toplumun dışına atılan eşcinsellerin hakları sahiplenilmekte ve savunulmaktadır. Bilimsel ve psikolojik verilerle karşı çıkmaktadır.²⁴

Sözleşmenin 14. maddesinde; cinsiyet tercihinde herhangi bir yönlendirme olmaması amacıyla, toplumsal klişelerden arındırılmış ve cinsiyet rollerinden bağımsız bir eğitim verilmesi talep edilir. Müfredatta, toplumsal cinsiyet rollerini ifade içerik bulunmamalıdır. Eğitim sistemi bir toplum için çok önemlidir. Temel beceriler ve ahlakın temelleri, eğitim kurumlarında öğrenilmektedir. Eğitim ile çocuklara kalıcı alışkanlıklar edindirilmekte, istenilen zihin yapısının temeli atılmaktadır. Dolayısıyla küçük yaşta cinsiyetsizleştirmeye yönelik bir eğitim, eşcinselliğin artmasına sebebiyet verebilecektir.

Sözleşmenin ilgili maddesinin²⁵ 'non-stereotyped gender roles' kavramı Türkçeye 'toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri' şeklinde çevrilmiştir. İkinci kısımda 'toplumsal cinsiyet rolleri' ibaresi yoktur. İkinci cümledeki toplumsal kelimesinin bulunmaması demek; cinsiyet rollerini -klişelerden arındırılmış cinsiyet rollerini- eğitime dâhil etmek gerekir. Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet ifadesi gibi kavramları da kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet; bir boyutuyla toplumsal, diğer boyutuyla bireyseldir ve toplumdaki davranışların bireylerdeki yansımasıdır.²⁶ Toplumsal boyutu çıkarırsak, geriye sadece bireysellik kalır. Toplumun istediği ise; fiil, düşünce, inanç, görünüm ve tutumuyla kadının kadınca ve erkeğin ise erkekçe davranışlar sergilemesidir. Bu yüzden sözleşmede, her fırsatta toplum kabahatli görülmektedir.

Erkek doğan birey toplumda erkek rolünde, kadın doğan bireyin ise kadın rolünde olması toplumsal bir klişedir. Bu klişeler kırılmak istenmektedir. Bu da cinsiyet eğitimi verilmesi demektir. Yani cinsiyete ait roller öğretilir. Cinsiyet kalıplarından uzak bir yaklaşım öngörülmekte ve cinsiyet özelliklerinin ön plana çıkmaması istenmektedir. Çünkü birey kendi cinsel tercihini kendi seçecektir. Bireyin, tercih konusunda serbest bırakılması istenmektedir.

Sözleşmeye göre, maddelerine aykırı görünen bütün ulusal kanunlar değiştirilmelidir. Günümüzde, Türk Medeni Kanuna göre aynı cinsiyete mensup kişiler evlenemez. Bu kanun, sözleşmenin uygulanmasını denetleyen yetkililer tarafından ileride aykırı görülebilir. Kendi maddeleriyle çelişen ulusal kanunlardaki aykırılıkların değiştirilmesini talep eden sözleşme, bir adım sonra eşcinsel evlenme yasağının kaldırılmasını talep edebilir.²⁷

Yukarıda bahsedilen maddeler; kadının korunmasından çok, cinsiyete bağlı rollerin değiştirilmesi istendiği izlenimi vermektedir.²⁸ Toplumsal cinsiyet rolleri gerekçesiyle bir takım şiddet fiillerinin meydana geldiği bir gerçektir. Bu rollerin külliyen değiştirilmesi yerine, şiddetin nedenleri gerçekçi bir şekilde irdelenip çözüm üretilmelidir.²⁹

²⁴ Ayık, "Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tarihsel Arka planı", 180-181.

²⁵ "Taraflar, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmî müfredatta, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dâhil edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır." Md. 14/1.

²⁶ Vatandaş Celalettin, "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 35 (2011), 34.

²⁷ Ahmet Bozdağ, "İstanbul Sözleşmesi'nin ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Hukuki Açısından Değerlendirilmesi", *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*, ed. Mahsum AYTEPE (İstanbul: Tire Kitap, 2020), 64.

²⁸ İstanbul Sözleşmesi 4/3: Taraflar bu Sözleşme hükümlerinin, özellikle de mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü veya başka bir statü gibi, herhangi bir temele dayalı olarak ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını temin edeceklerdir.

²⁹ Abdurrahman Akıncı, "İstanbul Sözleşmesi -Hukuki Değerlendirme-", *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*, ed. Mahsum AYTEPE (İstanbul: Tire Kitap, 2020), 110.

2.2. Nikâh Akdi Açısından Değerlendirilmesi

Aile içi şiddeti önlemek başlığını taşıyan İstanbul Sözleşmesi, aile içine müdahale edebilen uluslararası sözleşmelerin ilkidir. Toplumun temel yapı taşı olan ailenin korunması demek, neslin korunması ve ideal bireylerin yetişmesi demektir. Daha önce bahsettiğimiz gibi sözleşmede geçen 'domestic violence' kavramı 'aile içi' kelimesi şeklinde tercüme edilmiştir. Oysa bu kavramın 'ev içi' olarak anlaşılması daha uygundur. Nitekim sözleşmenin geneli itibarıyla de nikâh akdi ile kurulan bir birliktelik olan aileden bahsedilmeyip daha çok hane, ev içi şiddetten bahsedilmektedir.³⁰

Aileyi meydana getiren şey; nikâh akdidir. Sözleşme'nin hiçbir maddesinde, nikâh akdine yer verilmemektedir. Nikâh akdi, karşı cinslerin birlikte yaşamasını meşrulaştıran tek etkidir. Sözleşmede ise birlikteliği onaylayan etken şifahî rızadır. Haklardan bahsedilirken eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarına yer verilmemiştir.

İslam dini, diğer ilahi dinler ve hatta birçok örf uygulamasında birlikteliğin en sağlıklı ve meşru görülen şekli nikâh akdidir. Nikâh dışındaki birliktelikler yasaklanmıştır.³¹ Bu yasak, insanı, toplumu ve nesilleri korumak içindir. Yeryüzündeki bütün canlılar çoğalır. Sadece insan, birlikteliklerini hukuki bir bağ yani nikâh akdi içerisinde tanımlar.³²

Nikâh akdinin amacı, dünya ve ahirette mutluluktur. İnsan, dünya zevklerini en güzel ve meşru bir şekilde yaşama fırsatına sahiptir. Bu yüzden evlenecek kişilerin işlerinin kolaylaştırılması emredilmiştir. Allah (c.c.), insanların huzuru bulabilmeleri için eşler yaratıp aralarında sevgi ve merhamet var etmiştir.³³

Nikâh akdi ile özellikle kadının hakkı, dünyaya gelecek çocukların hakları, kısacası nesil ve nesep korunmaktadır. Eşlere karşılıklı sorumluluklar yüklenmektedir. Kadına ise mehir, nafaka temini gibi birçok özel hak verilmektedir.

Sözleşmede, birlikteliğin nikâh akdi ile olmasının önemine dair bir işaret bulunmamaktadır. Bunun nedeni, sözleşmeye göre bireylerin evli olmasının önem taşımaması olabilir. Eşcinsel bir birliktelik bile olsa, rızanın olması yeterli olmaktadır. Buna göre rıza olmayan birliktelik, evlilik içinde dahi olsa tecavüz kapsamında değerlendirilmektedir.³⁴

Rıza, eylemlerin tek geçerlilik ölçütü olamaz. Nikâh akdi içerisinde kadının rızası olmayan cinsellik, İslam'da tecavüz sayılmamaktadır. İslam'da, nikâh akdi ile birlikte cinsel birliktelik meşruluk kazanır. Eşler, meşru ölçüler içerisinde birbirlerinden istifade yetkisi kazanırlar.³⁵ Sadece erkek değil, kadın da cinsel açıdan istifade hakkına sahiptir. Bu yüzden ki erkeğin çeşitli sebeplerle iktidarsız oluşu, kadının evlilik birliğini sona erdirilmesi talebini haklı kılar.³⁶ Buna karşılık meşru bir mazereti olmayan kadının kocasının talebine karşı çıkması, sorumluluk ihlali (nüşûz) olarak değerlendirilir.³⁷ Bununla birlikte evlilik, sadece bir cinsel birliktelik değildir. Hayat ortaklığı, arkadaşlığıdır. Kişiler böylece hak ve sorumluluklar elde ederler. Nikâhsız birlikteliklerde kişinin hukuki bir güvencesi olmamaktadır. Birçok kadın, nikâh dışı ilişkiler yüzünden mağduriyet yaşamaktadır. İslam, nikâh dışı birlikteliği yasaklayıp evliliği teşvik etmekle bizzat kadını korumaktadır. Ayrıca nikâh akdi olmadan

³⁰ Dursun, "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi", 53.

³¹ en-Nahl 16/72; el-İsrâ 17/32; Nûr 24/32.

³² Mehmet Birsin, "Kadın İnsan Hakları Bakımından Cinsiyet Meselesi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*, ed. Mahsum AYTEPE (İstanbul: TIRE Kitap, 2020), 154.

³³ er-Rûm 30/21

³⁴ Md. 3/b.

³⁵ el-Bakara 2/223

³⁶ Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed İbn Kudame, *el-Muğni* (Kahire: Darü'l- Hadis, 2004), 8/28; Kâsânî, *Bedâiu's-senai'*, 3/113.

³⁷ Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed Zeylaî, *Nasbû'r-râye li-ehadisî'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvame (Cidde: Müessesetü'l Mekkiyye, 2008), 5/221; Hacı Mehmet Günay, "Nüşûz", *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 33/333.

meydana gelen birliktelikler sonucu dünyaya gelen çocukların yaşadığı sıkıntılar da önemsenmeyecek kadar çöktür.

Sözleşmenin asıl amacı, eşcinselliği onaylamak veya nikâhsız birliktelikleri güvence altına almak olmayabilir. Fakat sözleşme, bu tarz ilişkileri onayladığı ön kabulüne dayanması dolayısıyla İslam toplumunun yapısına aykırı görülmektedir.

2.3. Toplumsal Roller Açısından Değerlendirilmesi

Kadının ve erkeğin cinsiyetlerine bağlı olarak, toplum içerisinde birbirinden farklı rolleri bulunmaktadır. Bu roller, cinsiyetin getirdiği biyolojik, fizyolojik ve psikolojik yaratılışlarına uygun olarak kendiliğinden oturmuştur.³⁸ Söz konusu rol farklılığı, zaman zaman kadın-erkek eşitsizliğini gündeme getirebilmektedir.

Sözleşmede, toplumsal cinsiyete bağlı 'basmakalıp' biçilmiş toplumsal rollere karşı çıkıldığı ifade edilmektedir.³⁹ Cinsiyete bağlı toplumsal roller şiddete sebebiyet vermesi, görmezden gelinebilecek bir durum değildir. Cinsiyete bağlı toplumsal roller, insanlar tarafından hayat bulan davranışlar olduğu için; bireysel uygulamalarda yanlış tutumlar ortaya çıkabilmektedir. Fakat bu rol kalıplarına dayalı uygulamaların bir kısmı fitrattan gelen cinsiyet farklılıklarına bağlı olan ve adaleti gözetilen bir durumdan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla şiddete sebebiyet vermesi bunların tümünden görmezden gelmesine ve yok sayılmasına neden olmamalıdır.

Kültürel farklılıklar, yaratılış, örf, din gibi faktörler, farklı cinsiyet rollerinin eşitsizlik olarak algılanmasını engeller. Eşitsizlik algısında toplumun iç dinamikleri çok etkilidir.⁴⁰ Bir grubun doğruları diğer bir grubun yanlışları olabilir. Birilerinin özgürlüğü diğerlerinin özgürlüğünün ihlali olabilir. Hayatta herkes, her işi yapabilecek güçte değildir. Eşitlik sağlamak gayesiyle kişiye, kaldıramayacağı bir sorumluluk yüklemek zulüm olur.

İki farklı cinsiyet bir araya gelerek aile müessesini kurmaktadır. Cinsiyet farklılığına göre rol ve görev dağılımı kaçınılmazdır. Bu durum biyolojik ve psikolojik özelliklerle yakından alakalıdır. Özelde sözleşme ve genelde feminist yaklaşımlar; kadın ve erkeği biyolojik ve psikolojik yönünden bağımsız olarak ele alır ve onların sadece toplumsal rollerinden bahseder. Toplumsal rollerin aslında insanların biyolojik ve psikolojik kimliklerinden kaynaklandığı göz ardı edilir. Örneğin annelik, kadının biyolojisinden kaynaklanan bir toplumsal roldür. Buna karşılık bakım masrafları babaya aittir. Kadından, çocuğunun bakımını üstlenmesi beklenmez. Erkeğin de fiziksel gücü, ona ilave sorumluluk yüklemiştir. Burada iki cinsiyet arasında dayanışma, iş birliği, hayat ortaklığı söz konusudur. Mutlak eşitlik söz konusu olamaz. Biyolojik olarak erkeklerin çocuk doğurma kabiliyetleri yoktur. Her cinsine ait hormonal yapı, kadın ve erkeğin farklı fiziksel ve psikolojik farklılıklara sahip olmasına sebep olmaktadır.⁴¹ Bu durum, aile içerisinde bazı rol farklılıklarının çıkmasını da beraberinde getirmektedir. Rol farklılıkları, eşitsizlik anlamına gelmemektedir. Eşitliği savunanlar, ödevdeki eşitlik durumundan hiç bahsetmemektedirler.⁴² İslam'da hak ve sorumluluk dengesi vardır. Kişiye verilen haklar, yüklenen sorumluluklara karşılıktır. Cinsiyete uygun olarak oluşan rol farklılıkları, hak mahrumiyetine sebep olmamıştır.

Sözleşmede, biyolojik cinsiyet dikkate alınmaksızın toplumsal cinsiyet rolleri tamamen kötü sayılmaktadır. Cinsiyet aynışması oluşturmaya çalışılmaktadır. Kadın ya da erkek doğmak yok sayılmaz bir gerçektir. Cinsiyet özelliklerini gözetilen farklı hükümler koymak, hukuki hükmün kişiselleştirilmesidir. Bu kişiselleştirme cinslerden birine tahakküm veya aşağılama değil; şefkat, merhamet ve adalettir. Cinsiyeti göz ardı eden bir kültür

³⁸ Kadın ve erkek arasındaki farklılıkları bilimsel olarak ele alan bir çalışma için bk. Mücahit Gültekin, *Bilimsel Araştırmalarda Kadın-Erkek Farklılıkları* (Bursa: Aile Akademisi Derneği, 2014).

³⁹ Md. 14/1.

⁴⁰ Akıncı, "İstanbul Sözleşmesi -Hukuki Değerlendirme-", 107.

⁴¹ Gültekin, *Bilimsel Araştırmalarda Kadın-Erkek Farklılıkları*, 12.

⁴² Birsin, "Kadın İnsan Hakları Bakımından Cinsiyet Meselesi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", 158.

bulunmamaktadır. Toplumdan ve toplumsal rollerden bağımsız yaşamak imkânsızdır. İnsan toplumun içine doğar. Cinsiyetli yapılanma demek cinsiyetçi yapılanma demek değildir.⁴³

Erkeğe tanınan ilave otorite, aile birliğini ve devamını temsil yetkisidir. Bu yetki, ailenin ortak işlerinin idaresini ve ailenin manevi şahsiyetini dışarıya karşı temsil etmektir. Kadının ve çocuğun menfaati için kocaya bütün sınırlar İslam tarafından baştan çizilmiştir. Onların kasıtlı olarak aleyhine bir tasarrufta bulunamaz. İslam Hukukunda kadının ve çocukların geçimi, eğitimi için harcama yapmakla (nafaka) sorumlu erkek, bu sorumluluğu yerine getirebilmek için aile reisliği kavramıyla ifade edilen ailenin ortak işlerini idareye yetkili kılınmıştır. Burada istişarenin önemini belirtmekte fayda vardır. İslam her konuda olduğu gibi aile içerisinde eşlerin de birbirleriyle istişaresini tavsiye etmiştir. Kocanın, hanımına danışması ve onunla istişare etmesi özendirilmiştir. Ailenin geçiminden sorumlu olan kocanın aileyi gözetken kararı hukuken muteberdir.

Şartlar değişir ve bir şekilde kadın erkeğin rolünü alırsa, bir rol değişimi/paylaşımı söz konusu olabilir. Genel bir çerçeve çizilmekle birlikte, illeti belli olduğu için rol değişimi mümkün olabilir. Asıl olan erkeğin bu niteliklere sahip olması ve otoriteye haiz olmasıdır.⁴⁴ Hükümleri doğuran illetlerdir ve illetin doğurduğu sonuçtan ayrılmamak gerekir.⁴⁵ Toplumsal roller mevcuttur. Fakat bu rollerin dışında roller edinmek yasak değildir. Örneğin ailenin yöneticiliği erkektedir fakat fiilen kadının üstlenmiş olması yasaklanamaz.⁴⁶ Erkeğin kaza sonucu çalışamaz hale gelip ailenin geçimini kadının temin ettiği gibi durumlar buna örnektir.

Kadınlara her anlamda eşitlik sağlamak uğruna, kadının asli görev ve amaçları desteklenmesi göz ardı edilmektedir. Kadınların en önemli toplumsal rolü anneliktir. Çocukların yetiştirilme şekli toplumun sorunlarının çözülmesinin en etkili yoludur. Mutluluk, Allah rızası, adalet, merhamet, hakikat ve sorumluluk gibi değerlerin çocuklara işlenmesinde, hayatın ilk 6 yılının ve bu dönemdeki anne-çocuk iletişiminin etkisi inkârı mümkün olmayan bilimsel bir gerçektir. Kadın kimliği yeniden yapılandırılırken buna dikkat etmek gerekir.⁴⁷

Şefkat ve merhametiyle eğitilen/yetiştirilen, öfke kontrolünü sağlayabilen kendisiyle barışık çocuklar, güvenli bir toplum oluşturma konusunda hayati önem taşımaktadır. Ayrıca anneler de merhamet eğitimi konusunda bilgilendirilip, merhamet eğitimi desteği almalıdır.⁴⁸ Yapılan araştırmalar göstermiştir ki anne şefkati ve ilgisiyle büyüyen çocuklar, sağlıklı bir toplum yapılanmasında etken role sahiptir. Psiko-sosyal gelişim ve şahsiyet oluşumunda çok etkili olan bu yılların ihmalinin telafisi hiçbir zaman mümkün olmayacaktır. Politikalar belirlenirken kadınlar annelik rollerini daha iyi yerine getirebilecekleri alanlarda desteklenmelidir. Çocukların yetiştirilmesinde meydana gelen eksiklikler ömür boyu sürecek hatalı uygulamaların zeminini hazırlar. Başta ebeveynler olmak üzere toplumun bu konuda daha duyarlı olması gerekmektedir.⁴⁹

Sözleşmede; şiddetin sebebi ısrarla toplumsal cinsiyete hasredilmiştir. Şiddet asla tek boyutlu bir şey olamaz. Adeta şiddetin sorumlusu toplum olarak görülmüştür. Bu düşünce, bilimsellikten uzak bir iddiadır. Toplum eleştirilecekse kadın ve erkeğin rollerinden dolayı değil; şiddete eğilimli bireyler yetiştirdiği için eleştirilmelidir.

Sözleşmede şiddeti önlemeye ilişkin tüm önlemler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile ilgilidir. Kadına yönelik şiddetin diğer etkenlerinden hiç bahsedilmez.

⁴³ Aytepe, "İstanbul Sözleşmesi'nin İslam Düşüncesi Açısından Tahlili", 299-300.

⁴⁴ Birsin, "Kadın İnsan Hakları Bakımından Cinsiyet Meselesi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", 163.

⁴⁵ Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harizmi Zemahşeri, *el-Keşşaf*, ed. Murat Sülün (Ankara: TYEK Kitapları, 2020), 2/67.

⁴⁶ Birsin, "Kadın İnsan Hakları Bakımından Cinsiyet Meselesi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", 160.

⁴⁷ Koytak Necla, "Çocuk Yetiştirmede Annelik Rolü", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlimi İhtisas Toplantısı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012), 335.

⁴⁸ Mehmet Faruk Bayraktar, "Şiddeti Önlemede Bir Tedbir: Çocuklara Merhamet Eğitimi", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlimi İhtisas Toplantısı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2011), 123.

⁴⁹ Ataseven, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sivil Toplum Kuruluşları", 321.

Çocuklukta yaşananlar, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, psikiyatrik bozukluklar, kumar gibi şiddeti önemli ölçüde arttırdığı bilimsel olarak tespit edilen risk faktörlerine değinilmemiştir. DSÖ⁵⁰, şiddet faktörleri ortaya koymuştur. Alkol kullananların kullanmayanlara oranla saldırganlığının 12 kat; madde bağımlılığının ise 16 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Erkeğin alkol kullandığı günlerde kadına fiziksel şiddet uygulaması 8 kat daha fazladır. Bunun gibi alkol-şiddet ilişkisine dair pek çok tespit mevcuttur.⁵¹ İslam, şiddete sebebiyet verebilen alkol gibi alışkanlıkları yasaklamıştır.⁵² Yapılan pek çok çalışmada aile içi şiddeti arttıran nedenler arasında ekonomik yetersizlik, ilk üçe girmektedir. Şiddet ile ilgili araştırmalar değerlendirildiğinde şiddetin sadece sosyal roller ya da ataerkil yapı üzerinden açıklanamayacağı açıktır. Şiddeti sadece toplumsal cinsiyet eşitsizliğine indirgeyen bu yaklaşımın, şiddeti önlemeye ilişkin gerçek bir kaygısının olduğu şüphelidir.

2.4. Örf, Âdet ve Dini Uygulamalara Karşı Tutumunun Değerlendirilmesi

İnsan, davranışlarının onaylanmasını isteyen bir varlıktır. Kendi fiillerine meşruluk kazandırmak amacıyla insanlar, toplumda kabul gören çeşitli örf, âdet ve dini uygulamaları kendi davranışlarına zemin göstermektedirler. Zemin gösterilen uygulama toplum tarafından ne kadar saygı duyuluyorsa, kişinin davranışı o kadar dokunulmaz olmaktadır. Bazı durumlarda, bu uygulamalar içerisinde kişinin fiilini onaylatan bir delil bulunmaz. Fakat kişi böyle durumlarda dahi fiillerini haklı kılmak için, söz konusu uygulamalar nedeniyle sergilediğini iddia etmektedir. Sergilenen fiil yanlış bir davranış olunca suçlu; örf, âdet ve dini uygulamalar olmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin 12. maddesinin 1. bendinde⁵³ kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine dayanan töre ve geleneklerin, 5. bendinde⁵⁴ ise din, gelenek ve sözde 'namus' gibi kavramların şiddete gerekçe kabul edilmesinin engellenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kavramlara bağlı olarak şiddet olaylarının her türlüşü gerçekleştirilebilmektedir. İnsanlar kendi fiillerinin meşruiyetini başka şeylerle sağlayabildiği gibi söz konusu bu kavramlarla da sağlayabilmektedirler. Bu davranışlar engellenmelidir. Töre, gelenek gibi kavramlar, bağlı oldukları medeniyet ve kültür ile doğrudan ilgilidir. Sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesi yerine, bu kavramlardan kaynaklanan olumsuz eylemler düzeltilmelidir. Töre ve örf, içerisinde yanlış uygulamalar barındırıyor olabilir. Bu uygulamalar, insan haklarını tehdit ediyorsa düzenlenmelidir. Ama bu yüzden töre, örf ve gelenek külliyen yok sayılmamalıdır. Örfün, kültürün, törenin ve dinin şiddete ne şekilde sebep olduğu sözleşmede tayin ve tespit edilmemiştir. Şiddet kaynağını bu şekilde hedef göstermek ne ilmî ne de hukukîdir. Kültürel farklılıklar içerisinde bir cinsin diğer cinsle tahakkümü veya haksızlığa sebebiyet veren unsurlar olabilir. Toptan kabul veya ret yanlış bir tutumdur.⁵⁵ Toplumdaki yanlış kabuller ilga edilmelidir. İlgili maddede bu uygulamaların engellenmesi için tam olarak "kökünün kazınması" ifadesi kullanılmaktadır. Dikkat çeken bu ifade; sözleşmenin maksadının dışına çıktığını düşündürmektedir.

Sözleşmeye göre 'din', şiddete sebep olabilmektedir. Öncelikle din, töre ve gelenekle aynı kategoride değildir. Din semavi, örf-âdet insanidir. Din içerisinde, insan haklarını tehdit edecek unsurların bulunması mümkün değildir. Fakat din mensupları tarafından sergilenen olumsuz davranışlar dine mal edilmektedir. Dinin, özellikle İslam dininin, şiddete ve zulme

⁵⁰ DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

⁵¹ <https://www.habervakti.com/dosya/10-maddede-istanbul-sozlesmesi-neden-iptal-edilmeli-h75187.html> (Haber Vakti/19 Eylül 2019)

⁵² el-Mâide 5/90.

⁵³ Md. 12/1: "Taraflar kadınların daha aşağı düzeyde olduğu düşüncesine veya kadınların ve erkeklerin toplumsal olarak klişeleşmiş rollerine dayalı ön yargıların, törelerin, geleneklerin ve diğer uygulamaların kökünün kazınması amacıyla kadınların ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarının değiştirilmesine yardımcı olacak tedbirleri alacaklardır."

⁵⁴ Md. 12/5: "Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde 'namus' gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir."

⁵⁵ Birsin, "Kadın İnsan Hakları Bakımından Cinsiyet Meselesi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", 159.

sebeplenebilecek tek bir ifadesi yoktur. Lakin din adı altında zulüm işlendiği de bir gerçektir. Birtakım insanlar 'din' ile zulümlerine meşruiyet kazandırmaktadırlar. Fakat gerçekte din, şiddeti engeller. Maalesef dini öğretilerin örnekliliğinin, toplumda karşılık bulmadığı durumlar vakidir. Din ile dindarlık aynı şey değildir. Dinin sadece emretmiş olduğu yeterli değildir. Emredilenin uygulamaya nasıl konulduğu da önemlidir. Din ile dindarlık bazen örtüşürken bazen örtüşmemektedir. Bu yüzden mesele sadece dinin ne söylediği meselesi değil; aynı zamanda inananların onu nasıl anlayıp değerlendirdiği ve uygulamaya ne derece koyduğu meselesidir.⁵⁶

İlgili maddede; namus kelimesi, 'sözde' takısıyla birlikte kullanılmıştır. Namus adına şiddet olayları cereyan ediyor olabilir. Fakat bu, namusu değerden düşürmez. Namus kavramının kişisel tezahürleri de eşler arası şiddeti meşrulaştırabilmektedir. Şiddetin şekli cana kastetmeye kadar varabilmektedir. Din, kadın ve erkeği birlikte muhatap almıştır. Yasaklar her iki cins için de geçerlidir. Fiilin kimin işlediği değil; fiilin işlenmiş olmasına bakılır. Her emir ve yasakta olduğu gibi, namuslarını korumaları konusunda ikisine de hitap edilir. Bu konudaki ataerkil örf, dinde doğru olanı bastırmıştır. Çok geniş şekilde ele alınan namus kavramı, ülkemizde işlenen cinayetlerin % 29'una sebep olmaktadır.⁵⁷ Dolayısıyla burada namusu değil yanlış namus anlayışı ve bu anlayışa dayalı olan yanlış uygulamalar eleştirilmelidir.

Örf, âdet ve tecrübenin hukukta önemli bir yeri vardır. Medeni Kanun'un 1. maddesinde: 'Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre karar verir.' denmektedir. Örf ve âdet, hâkime hukuk yaratma yetkisi verir. İslam Hukukunda da örf ve âdetin durumu benzer şekilde ele alınmaktadır. Mecelle maddesinde de bu ilke, '*Örf muhakkemdir*.'⁵⁸ şeklinde geçer. Fakat bu, örfün meşru olması şartına bağlanmıştır. İslam Hukukunda açıkça belirlenen suçlar cereyan ederse; ne gerekçe ile olursa olsun bu fiil suç kabul edilir. Örf gerekçesiyle yapıp yapılamamasına bakılmaz. Örf ve namus kavramları, hukuka aykırı fiillerin meşruluk kaynağı kabul edilmez.⁵⁹

Aile içi şiddet ve dindarlık arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmaya katılan kadınların %40'ı kendilerini öldüresiye döven, bıçaklayan ve pencereden aşağı atan kocalarının kalplerinde Allah korkusu veya ahirette hesaba çekilme inancı bulunmadığını düşünmektedirler. Bu araştırmaya göre eşin dindarlığı arttıkça, kadına uygulanan şiddet azalmaktadır.⁶⁰

Dindar Müslüman, Yahudi ve Hristiyan çiftlerin ilişkilerinde çıkan sorunların çözümünde, dinî inanç ve pratikler etkilidir. Dinî inanç ve uygulamalar, çiftlere kutsal bir bakış açısı sağlamaktadır. Din, diğerkâmlık ve koşulsuz sevgi gibi erdemleri tavsiye ederek eşlerin arasındaki geçimsizliği önlemektedir. Çiftlerin geçimsizlik anında, kutsal metin öğretilerine başvurmaları, eşleriyle aralarındaki geçimsizliği çözmelerini sağlamaktadır. Ayrıca çiftler, duanın öfkeyi bastırdığını da ifade etmektedirler.⁶¹

Şiddete başvuranlar, şiddet içeren tavır ve davranışları meşrulaştıracak bir dayanağa ihtiyaç duyarlar ve bu noktada da dini inanç ve metinleri dayanak olarak gösterebilmektedirler. Dindarlık oranı Batı'da daha azdır. İstatistiklerin verdiği bilgilere göre; aile içi şiddet oranı Batı toplumunda, Müslüman toplumundan daha fazladır. Bu tespit,

⁵⁶ Asım Yapıcı, "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Din ve Kadın", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlimi İhtisas Toplantı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012), 256.

⁵⁷ Ali Bayer, "Eşlerarası Şiddet ve Din", *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın*, ed. Osman Köse (Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 2016), 1/557.

⁵⁸ Mecelle, Md. 36. Ayrıca örfle ilgili diğer Mecelle maddeleri için bk. Mecelle 36-45. Maddeler.

⁵⁹ Bozdağ, "İstanbul Sözleşmesi'nin ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Hukuki Açından Değerlendirilmesi", 57.

⁶⁰ Emine Öztürk, "Türkiye'de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/7 (2014), 53.

⁶¹ Yasemin Güleç, "Ergenlik ve Gençlik Döneminde Kadına Şiddete Karşı Dini-Ahlaki-Sosyal Bir Model Denemesi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (215M.S.), 123,158, 137,138.

meselenin sadece dini boyutlu olmadığını; şiddetin sadece ya da en çok din veya dindarlıkla bağlantılı olmadığını gösterir.⁶² Sorun tek bir boyuta indirildiği için çözüm de yetersiz kalmaktadır.

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, dini pratikleri düzenli olarak yerine getirenler evlenmeye, aile hayatına ve çocuk sahibi olmaya daha fazla önem vermektedirler. Böyle kişiler, eşlerine ve çocuklarına daha fazla vakit ayırmaktadırlar. Dindarlarda boşanma oranının daha az olduğu tespit edilmiştir. Dindar ailelerde sevgi, saygı ve sadakat daha fazla; aile içi şiddet daha az görülmektedir. Kendilerini daha mutlu hissetmekte, aile ile ilgili geleneksel değerleri daha fazla önemsemektedirler. Dinin insanlar üzerindeki etkisinin azalması, dindarlığın zayıflaması, kişisel tercihleri belirleyen değerlerin sekülerleşmesi, boşanma oranlarının artmasına neden olmaktadır. Öne çıkan bireysellik, cinsel ve ruhsal doyumun olmadığı evlilikleri devam ettirmenin anlamlı olmadığı düşüncesini aşlamaktadır.⁶³ Din ve dini uygulamalar toplum düzeni için faydalı ve gereklidir. Kişi, kendini yanlış davranmaktan alıkoymaya ihtiyaç duyar.

İstanbul Sözleşmesi din, töre ve geleneklerin şiddete gerekçe olmaması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini savunur. Fakat 'kökünün kazınması' tabiri, maksadının çok üstünde bir söylemdir. Şiddetin tek sebebi din, örf ve geleneğe bağlanan davranışlar değildir. Örneğin; psikolojik rahatsızlıklar, ekonomik imkânsızlıklar ve bağımlılık yapıcı madde kullanımı şiddetin sebepleri arasındadır.

2.5. 18 Yaş Altı Küçükler ile İlgili Tutumun Değerlendirilmesi

Ulusal ve uluslararası yasalarda evlenme yaşı 18 yaş olarak kabul edilmektedir. Bazı durumlarda veli onayı ile bu yaş sınırı düşürülebilir. 18 yaş altı bireyler, çocuk kabul edilirler. Bu yaşın altındaki kişiler, evlendiklerinde aile için gereken fedakârlık ve sorumlulukları yerine getirme noktasında zorluklar yaşayabilirler.

İslam dini, insanı doğduğu andan itibaren hukuki bir şahsiyet kabul etmektedir. Bireyler, bağımsız karar verebilme hakkını rüşte ermesiyle kazanmaktadır. Evlilik konusunda olduğu gibi bütün bağımsız kararlarında rüşte ermiş olması yani akli olgunluğa erişmiş olması dikkate alınmaktadır. Bu dönem her insanda farklılık gösterebilir. İslam evlilik yaşını değerlendirirken yukarıda bahsettiklerimizin yanı sıra, büyük günahlardan kabul edilen zinadan korunmanın en iyi yolunun nikâh akdi olduğunu da nazara almaktadır.

Sözleşmenin 3/f bendinde⁶⁴; kadın tanımının içerisinde 18 yaş altı kızların da bulunduğu ifade edilmektedir. Fakat ifade tam bir şekilde açıklanmamıştır. 18 yaş altı kızların hangi durumlarda "kadın" kabul edileceği netleştirilmemiştir. Bu durumda ebeveynlerin velayet hakkına dayalı olarak yapacakları bazı uygulamalarda sorun yaşanabilecektir. Çünkü velayet hakkına dayalı uygulamalar kanunla belirlendiği gibi, kanunun belirlemediği durumlarda hâkim, örf ve âdete de bakabilir. Bu durumda yaşanabilecek bir çatışma mağduriyetler doğurabilir. Bunun için 18 yaş altı çocukların hangi durumlarda kadın olarak değerlendirileceği ile ilgili açıklama gerekmektedir.⁶⁵

Sözleşmenin 37. maddesindeki⁶⁶ zorla evlendirme ile kastedilen durum da netleştirilmemiştir. Beşik kertmesi gibi uygulamalar, 18 yaş altında yaptırılan evlilikler ya da başka bir şey kastedilmiş olabilir. Elbette ki evlenecek kişilerin rızası esas alınmalıdır. Fakat

⁶² Osman Güner, "İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış", *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 53.

⁶³ Yapıcı, "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Din ve Kadın", 254-255.

⁶⁴ "Kadınlar" kelimesi 18 yaşın altındaki kız çocuklarını da kapsar.

⁶⁵ Akıncı, "İstanbul Sözleşmesi -Hukuki Değerlendirme-", 103-104.

⁶⁶ Md. 37: "Taraflar, bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır. Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği taraf veya devletten farklı bir tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır."

burada 18 yaşın altında olan bireylerin rızaları ve aile onayları ile olan evlilikler de zorla evlendirme gibi değerlendirilmektedir. Rıza olduğu halde, 18 yaşın altında yapılan evliliklerden dolayı binlerce erkek cezaevinde bulunmaktadır.⁶⁷ Bu durumda, kadın ve çocuklar için ciddi mağduriyetler meydana gelmektedir.⁶⁸ Erkeğin yaşadığı mağduriyet de bundan hariçtir.

Genç yaşta evlilik yapan erkekler, çocuk tecavüzcüleriyle aynı kategoride kabul edilmişlerdir. Babalar, çocukları 18 yaş altı evlilik yaptığı için cezaevine atılmaktadırlar. 18 yaş altı gerçekleşen evliliklerde kocaya hapis cezası verilmektedir. Oysaki sözleşmede birlikteliklerde önemli unsur olarak 'rıza' belirtilmektedir. Bu durumda rıza ile gerçekleşen nikâh akdi nasıl suç olabilir? Nikâh akdi gerçekleşmeksizin birlikte yaşamak, suç olmamaktadır. Sözleşme 18 yaş altı evlilikleri kerih görürken, evlilik dışı gerçekleşen cinsel birlikteliklerde -gebelikle sonuçlansın ya da sonuçlanmasın- hiçbir sakınca görmemektedir. Erkek, 18 yaş altındaki bir kadın ile evlilik akdi dışında gayrimeşru şekilde birlikte olursa, rıza olduğu için hiçbir ceza almamaktadır. Fakat nikâh akdiyle bir aile kurup meşru şekilde birlikte olursa bu suç olmaktadır.

Medeni hukuka göre, küçüklerin velileri tarafından evlendirilmeleri mümkün değildir. On yedi yaşını doldurmuş bireyler nikâh akdini gerçekleştirebilirler.⁶⁹ Olağanüstü durumlarda 16 yaşını doldurmuş bireylerin evlenmesine, hâkim kararıyla izin verilebilir. İslam'da kişinin bağımsız karar verebilme yetkisine; "edâ ehliyeti" denir. Edâ ehliyetinin sabit bir yaşı yoktur. Ortalama bir yaş sınırı olsa da, her bireyde farklı zamanlarda kazanılır. Kişi, hak ve borçlar doğurabilecek şekilde hukuki işlemleri yapmaya ehil olur. Tam edâ ehliyeti için buluşa ermenin yanında bir de rüşt; yani akli olgunluk şartı aranır. Fiziksel ve biyolojik olgunluğun yanında akli olgunluk da şart koşulur. İslam, edâ ehliyetini kazanan bireyi hukuki bir kişi kabul eder. Onu ciddiye alır ve tasarruflarını kabul eder. Akli olgunluğu tam gerçekleşmeyen, muhakeme yapamayacak bireylerin durumları bundan istisnadır.⁷⁰

İslam'da evlilik kararını kişi ancak edâ ehliyetini kazandıktan sonra alabilir. Edâ ehliyetinin kızlarda 9-15 yaş arası; erkeklerde 12-18 yaş arasında gerçekleşebileceği kabul edilmiştir.⁷¹ Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnamesinde evlenme yaşı kızlar için 17, erkekler için 18 olarak belirlenmiştir.⁷² Yine Hukuk-i Aile Kararnamesinde edâ ehliyeti gerçekleşmeyen çocukların hiç kimse tarafından evlendirilemeyeceği karara bağlanmıştır.⁷³

Edâ ehliyeti olmayan çocukların evlendirilmesinin mümkün olduğunu düşünen hukukçular, evliliğin amacının mutlu bir dünya ve ahiret hayatı geçirmek, iyi nesiller yetiştirmek olduğunun altını çizerek. Bu gayeyi anlayamayacak ve yerine getiremeyecek çocukların evlendirilmesinin bazı sorunları da beraberinde getirebileceğini de belirtirler.⁷⁴

Sözleşme ve sözleşmenin zihniyeti; gayri meşru evlilikleri normal gördüğü için, evlilik 18 yaşın altında gerçekleşirse suç olmaktadır. Aynı yaştaki bir kız, gayri meşru bir ilişkiden çocuk dünyaya getirirse ortaya çıkabilecek sonuçlar hesap edilmemektedir. Herkesin biyolojik farkındalık yaşı başkadır. Bu farkındalık erken gerçekleşirse, rüşt ulaşılan kişi zina suçu işleyebilir. İslam insanı haramdan, kötü fiillerden korumak ister. Rüşt çağına ulaşan ve evlenmenin biyolojik olarak gerekli olduğu kişiler; bir aile kurmak için gereken temel maddi ve manevi özellikleri taşıyorsa, ailelerin de onayıyla ya da mahkeme kararıyla belli bir yaştan

⁶⁷ Akıncı, "İstanbul Sözleşmesi -Hukuki Değerlendirme-", 114.

⁶⁸ Dursun, "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi", 54.

⁶⁹ Medeni Kanun, Md. 124

⁷⁰ Bk. Mehmet Onur, *İslam Hukukunda Ehliyet Arızaları ve Sefeh* (İstanbul: Kitabı Yayınevi, 2019).

⁷¹ İbn Rüşd el-Hafid, *Bidâyetü'l- müctehid ve nihâyetü'l- muktesid*, 2/76.

⁷² Md. 4.

⁷³ Md. 7.

⁷⁴ Serahsî, *Mebisât*, 4/213.; Bedru'd-din Ebu Muhammed Mahmud b. Ali Aynî, *el-Binâye fi şerhi'l-Hidâye* (Beyrut: Daru'l- Fikir, 1994), 4/598.

itibaren evlilik akdi gerçekleştirebilirler. Burada kadının hakları daha çok düşünülmektedir. Ayrıca aile ortamında doğacak olan çocukların nesebi de korunmuş olur.

2.6. Arabuluculuk Müessesesi ile İlgili Maddelerin Değerlendirilmesi

Alternatif uyuşmazlık çözümü olarak da adlandırılan arabuluculuk, çeşitli konularda orta yolu bulamayan tarafların başvurduğu bir çözüm yöntemidir. Mahkemeye gitmeden seçilen ya da mahkemenin yönlendirdiği tarafsız bir kişi yardımıyla bu süreç yürütülmektedir. Avrupa ve Amerika’da da bu uygulama sürdürülmektedir. Dava sürecini kısaltan bu uygulama, zamandan tasarruf da sağlamaktadır. Bunun yanında iki tarafın da razı olacağı bir sonuca varılmaktadır. Arabuluculuk, bir yargılama türü değildir. İhtiyarî ya da zorunlu olmak şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Günümüzde arabulucular, sadece avukatlardan tayin edilmektedirler.⁷⁵

Şiddet vakalarında zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçleri, İstanbul Sözleşmesinde yasaklanmıştır.⁷⁶ Zorunlu anlaşmazlık şekilleri arasında arabuluculuk ve uzlaştırma da yer almaktadır. Dolayısıyla sözleşmede, aile içi anlaşmazlık durumlarında zorunlu arabuluculuk yasaklanmıştır.

İnsanlar arasında yaşanan anlaşmazlıklarda taraflar, sorunları çözüme kavuşturamayabilirler. Taraflar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için arabuluculuk müessesine ihtiyaç duyulabilir. Anlaşmazlıkların çözümünde arabuluculuk, İslam’ın teşvik ettiği bir müessesedir.⁷⁷ Ayet⁷⁸ ve hadislerle⁷⁹ arabuluculuğun önemi defalarca vurgulanmıştır.

İslam’da aile içindeki bir anlaşmazlık durumunda her iki taraftan aile temsilcileri seçilmektedir. Bu aile temsilcileri çiftin arasını bulmaya çalışırlar.⁸⁰ Karı- koca arasında anlaşmazlık olursa İslam’a göre kademeli bir çözüm yolu izlenmesi tavsiye edilmiştir. Şayet güzellikle bir çözüm yolu bulunamazsa; o zaman güzellikle ayrılmak tavsiye edilmiştir.⁸¹ İslam’da arabuluculuk müessesesi o kadar önemsenmiştir ki; yalan söylemenin mubah olduğu sayılı yerden biri, iki kişinin arasını düzeltmektir.⁸² Arabuluculuğun külliyen yasaklanması ile pişmanlıkların, çözüm yollarının, orta yolu bulmanın yolları kapanmaktadır.

Her vakada arabuluculuk olması mümkün değildir. Örneğin; tecavüz gibi durumlarda arabuluculuk söz konusu olmayabilir. Ama ekonomik şiddet, psikolojik şiddet gibi şiddet türlerinde öngörülebilir. Arabuluculuk uzlaşmayı sağlamak, orta yolu bulmaktır. İslam arabuluculuk müessesini, kul haklarının bulunduğu durumlarda çözüm yolu olarak kullanır.⁸³

Ülkemizde arabuluculuk müessesesi, 6325 sayılı kanunda yer almaktadır ve sadece ticari anlaşmazlıklarda uygulanmaktadır. Bunun dışındaki arabuluculuk, ihtiyaridir. Tarafların talebi doğrultusunda başvurulabilir. Aile hukukunda doğan anlaşmazlıklarda da arabuluculuğun yasalaşması gerekli görülmektedir. Fakat İstanbul Sözleşmesi’ne aykırı

⁷⁵ İslam Hukuku açısından arabuluculuk ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Yusuf Şen, “İslam Hukukunda Arabuluculuk”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/22 (2012), 105-135.

⁷⁶ Md. 48/1

⁷⁷ Serahsî, *Mebûât*, 20/133; İbn Rüşd el-Hafid, *Bidâyetü’l- müctehid ve nihâyetü’l- muktesid*, 3/140.

⁷⁸ Eğer müminlerden iki grup birbiriyle kavgaya tutuşursa hemen aralarını düzeltin; ikisinden biri diğerinin hakkına tecavüz etmiş olursa -Allah’ın emrine geri dönünceye kadar- haksızlığa sapanlara karşı savaşın; dönerlerse aralarındaki anlaşmazlığı adaletle çözüme bağlayın ve herkese hakkınızı verin. Allah hakkı yerine getirenleri sever. (el-Hucurât 49/9-10)

⁷⁹ Buhari, “Enbiya”, 19; Müslim, “Fedailü’s-sahabe”, 199.

⁸⁰ “Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır” (en-Nisâ 4/35)

⁸¹ en-Nisâ 4/34

⁸² “Hz. Peygamber şu üç maksat dışında yalan söylemenin helâl kabul edilmediğini bildirmiştir: Aralarında geçimsizlik bulunan karı kocayı barıştırmak, savaş sırasında düşmanı şaşırtmak, insanlar arasındaki husumeti önlemek” Müsned, VI, 459, 461; Müslim, “Birr”, 101. Bu konuda rivayet edilen hadislerin Hz. Peygambere ait olması ile ilgili değerlendirme için bkz. Ahmed Ürkmez, “Kaynak Değeri ve İçerik Tenkidi Açısından ‘Üç Yerde Yalan’ Rivayeti”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2012), 9-34.

⁸³ Şihabuddin Ahmed b. İdris el-Karafi, *ez-Zehira* (Beyrut: Daru’l-Garbi’l İslami, 1994), 5/336-344.

görüldüğü için adım atılamamaktadır.⁸⁴ İslam'da ise arabuluculuk, bütün akitlerde söz konusu olabilir. Nikâh akdi de buna dâhildir.⁸⁵

2.7. Kadına Şiddet ile İlgili Maddelerin Değerlendirilmesi

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır.⁸⁶ Şiddete en çok maruz kalanlar ise kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Bu yüzden şiddet olaylarını en çok “kadına şiddet”-“çocuklara şiddet” gibi başlıklarla duymaktayız.

İstanbul Sözleşmesi; kadına şiddeti ve aile içi (orijinal metinde ev içi) şiddeti önlemeyi, kadınlarla erkekler arasında eşitliği yaygınlaştırmayı⁸⁷ amaçlamaktadır. Bu konuda gereken tedbir ve yaptırımlar da ulusal kanunlarda yer almalıdır. Bu düşünce sisteminin devamı olarak, kanun ve ceza sistemi bütünlüğü bir gereklilik olarak görülmektedir.

Şiddet, bütün insanlığın el birliği ile mücadele etmesi gereken bir meseledir. Şiddet söz konusu olunca öznenin kim olduğu önemli değildir. Önemli olan şiddet fillinin çirkinliğidir. Şiddetin kendisine savaş açılmalıdır. Şiddeti özneleştirmek, birilerini dışarıda bırakmaktadır. Sözleşmenin 1/c. maddesinde “kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması” ibaresi dışında, mağdur olarak kadından başka bir öznenen bahsedilmemektedir. Şiddet, çok boyutludur. Şiddet uygulayanların erkek, mağdurların kadın olduğunu ifade etmek; şiddetin sadece bir boyutu göz önünde bulundurularak varılan bir sonuçtur.⁸⁸ Fakat erkek tarafından fiziksel şiddete maruz kalan kadının erkeğe oranla gücünün daha az olması, zulmün derecesini arttırmaktadır.

Sözleşmede, kadına şiddetin sorumlusu olarak, toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek eşitsizliği görülmektedir. Hâlbuki yapılan araştırmalara göre; şiddetin kaynağının asıl nedenlerinin psikolojik rahatsızlıklar, alkol ve uyuşturucu gibi alışkanlıklar olduğu görülmektedir.⁸⁹

İslam'da insanın beş hakkı korunmuştur. Bunlar nefsin (canın) korunması, aklın korunması, dinin korunması, neslin korunması ve malın korunmasıdır. Bu hakların korunmasında kişinin hangi cinsiyete, dine ve ırka mensup olduğuna bakılmaz. Kadın ya da erkek olmak fark etmez. Kişinin Müslüman olması da gerekmez. İnsan olmak yeterlidir. Bu haklar korunmadan, toplumda huzurun ve mutluluğun sağlanması söz konusu değildir.⁹⁰ Beş haktan biri olan canın korunması gereği, şiddeti uygulayan kişi cezalandırılmalıdır.

Kadına yönelik şiddet, tarih boyunca ailenin bir iç meselesi gibi algılanmış, sadece eşleri ilgilendirdiği kabul edilmiştir. Örfte ve kanunda bunu engellenmek için çok fazla girişimde bulunulmamıştır. 2000'li yılların başından sonra Avrupa Birliği üyeliği için gereken hukukî altyapı çalışmalarından dolayı bu konuda gelişmeler yaşanmıştır. Anayasal ve yasal değişiklikler yapılmış; kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmelikler, yönergeler ve genelgeler çıkarılmaya başlanmıştır. Sözleşme, aile içine müdahale edebilen ilk girişim olduğu için övgüler almaktadır. Hâlbuki İslam Hukuku yüzyıllar öncesinden beri, ev içi ilişkileri müdahale alanı kapsamında görmektedir. Yaşamın hiçbir alanında şiddet ve haksızlığa müsaade etmemektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika'daki özel alana girmeyi reddeden yasalar,

⁸⁴ Bozdağ, “İstanbul Sözleşmesi'nin ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Hukuki Açısından Değerlendirilmesi”, 58.

⁸⁵ Şen, “İslam Hukukunda Arabuluculuk”, 115.

⁸⁶ World Health Organization (2002) World Report on Violence and Health. Geneva: WHO. http://www.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582

⁸⁷ Md. 1/a, 1/b.

⁸⁸ Bayer, “Eşlerarası Şiddet ve Din”, 1/557.

⁸⁹ AYTEPE, “İstanbul Sözleşmesi'nin İslam Düşüncesi Açısından Tahlihi”, 303.

⁹⁰ Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed Gazalî, *el- Mustasfa*, çev. Yunus Apaydın (Kayseri: Rey Yayıncılık, 1994), 1/288.

kadını en kısıtlı ve savunmasız oldukları alanda yani evde koruma sorumluluğundan tamamen kaçarak; onların mal varlıklarını ve bedenlerini sınırsız tahakküme maruz bırakmıştır.⁹¹

Sözleşmede din, şiddete gerekçe olarak kabul edilmektedir. Günümüzde kadınlara yönelik pek çok zulmün kaynağının "din" olarak gösterilmesi, dindarlara çok önemli sorumluluklar yüklemektedir. Dinin öngördüğü dünya hayatı iman edenler tarafından gerektiği gibi yaşanmadığında, bu davranışlar dine mal edilmektedir.⁹²

İslam dini barış ve huzur dinidir. Sadece kadına değil; hiçbir varlığa zulmedilmemesini emreder. Kişinin kendi nefesine bile zulmetmesini yasaklar. "Kadına şiddet" adı altında ayrı bir başlık oluşturmak, ayrımcılık ve ötekileştirmek olmaktadır. İslam'da insan olma vasfıyla kadın, zaten bütün insanların sahip olduğu haklara sahiptir. İslam, her koşulda şiddetin karşısındadır. Savaş esnasında bile savaşa katılmayan kadın ve çocukların öldürülmesi Hz. Muhammed tarafından yasaklanmıştır.⁹³

Kur'an'da en güzel ahlaka sahip olduğu ifade edilen Hz. Peygamber'in, eşlerine hakaret ettiğine şahit olunmamıştır. Hz. Peygamber, eşleriyle problemler yaşadığında bile asla vakarını ve edebini bozmamış ve eşlerine daima mütebbessim olmuştur. Problemleri sabırla, vahyin ve aklın rehberliğinde çözmeye gayret etmiştir.⁹⁴

Hz. Peygamber, kadınların Allah'ın emaneti olduğunu ifade etmiştir. Müminlerin ailelerine iyilik ve güzellikle muamele etmeleri gerektiğinin üzerinde çokça durmuştur. Abdullah b. Ömer'in, "Biz Peygamber zamanında hakkımızda bir vahiy inmesinden korktuğumuz için kadınlara söz söylemekten, haklarını yemekten ve onlara sert davranmaktan kaçınırdık. Peygamber vefat edince, biz de artık onlara karşı çok kırıcı davranır olduk. Onlara karşı kusurumuz arttı." şeklindeki ifadesi,⁹⁵ Hz. Peygamber'in hanımlara karşı kötü muamelede bulunulmasını nasıl engellendiğini göstermektedir. Hatta bazı durumlarda kocanın sebepsiz öfke göstermesi ve fiziksel istismarı kadının boşama talep etmesi için yeterli görülmüştür.⁹⁶

Hz. Peygamber, şiddet gören bazı kadınları himayesi altına almıştır. Himaye, bir insanın başka bir insanı en üst düzeyde koruması altına aldığı ifade etmektedir. Velid b. Ukbe'nin hanımı Hz. Peygamber'e gelip: 'Velid beni dövüyor' diye şikâyetinde bulununca, Resulullah (s.a.v.) da ona: "Git, ona seni himayeme aldığımı söyle" buyurmuştur.⁹⁷

Hz. Peygamber'e evlilik konusunda kendisine danışıldığında, şiddete başvuran erkeklerin tercih edilmemesini tavsiye etmiştir. Sahabeden Fatma bint Kays, kendisi ile evlenmek isteyen kişilerle ilgili Hz. Peygamber'e danışmış ve hangisi ile evlenmesinin uygun olacağı ile ilgili görüşünü sormuş ve Hz. Peygamber bu kişilerden Ebû Cehm'in eli sopalı (yani şiddet uygulayabilecek bir kişi) olduğunu belirterek onunla evlenmesi konusunda böyle bir sakıncadan bahsetmiştir. Bir anlamda böyle biri ile evlenmeyi tavsiye etmemiştir.⁹⁸

Hz. Peygamber'in davranışlarına baktığımızda, eşlerine karşı fiziksel ya da psikolojik hiçbir şiddet uygulamadığını görmekteyiz. Hz. Peygamber, hanımlarına merhametli ve saygılı davranır; işlerinde onlara yardım ederdi. Müslüman olmadan önce cevval ve sert kişiliği ile bilinen Hz. Ömer'in kadınlara olan tutumu bile İslam ile değişmiştir.⁹⁹

⁹¹ Judith E Tucker, *İslam Hukukunda Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet*, çev. Zeynep Esra Koca (İstanbul: Açılım Kitap, 2015), 254.

⁹² Fatma Benli, "Toplumsal Cinsiyete İlişkin Toplumsal Sorumluluğumuz", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlimi İhtisas Toplantı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012), 367.

⁹³ Buhari, "Cihad", 147, 148; Müslim, "Cihad", 24, 25.

⁹⁴ Şemsuddin Muhammed Zeynuddin Abdurrauf el-Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr* (Beyrut: Darü'l-Fikr, 1972), 125.

⁹⁵ Buhari, "Nikah", 80.

⁹⁶ Tucker, *İslam Hukukunda Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet*, 171, 177.

⁹⁷ Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman el-Mekki Er- Rudâni, *Cem'ü'l-Fevâid* (Kuveyt: Mektebetu İbn Kesir, 1998), 4/114.

⁹⁸ Muvatta, "Talak", 67.

⁹⁹ Benli, "Toplumsal Cinsiyete İlişkin Toplumsal Sorumluluğumuz", 364.

Şiddetin en ağır türlerinden biri de tecavüzdür. Cinsel içerikli şiddetin her türlü İslam'da yasaklanmış ve bu suçu işleyen tarafa cezai müeyyideler getirilmiştir. Cahiliye döneminde cariyelere yönelik cinsel şiddet, suç sayılmamaktaydı. İslam'da ise kadının hür veya cariye olması, suçu işleyene verilecek cezada bir indirim sebebi olmamaktadır.¹⁰⁰

İnsan yaşamı kutsaldır ve hiç kimsenin buna müdahale hakkı yoktur. Kişi, bir başkasının canına kıymasının bedelini canıyla öder. Müebbet hapis adı altında cezaevinde yatmanın caydırıcılığı çok daha azdır. Bir kadına işkence eden, tecavüz edip onu öldüren kişiye verilen ceza müebbet hapistir. Bu 'müebbet'lik ise çoğu zaman bir af ile sona erebilmektedir. İnfaz kanunu gereği belli bir süreyi tamamladıktan sonra bu suçlular serbest bırakılmaktadır. 5275 sayılı kanunun¹⁰¹ 107/2. maddesine göre ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası alanlar ceza süresinin 30 yılını infaz kurumunda geçirirlerse, "koşullu salıverilme" hakkından yararlanırlar. Yani bir aileyi katletmenin cezası, 30 yıl hapis yatmaktır.¹⁰² İslam'da öngörülen kısas cezası, mağdur açısından istenilen iç rahatlığını sağlamaktadır. Bir katil adayının emelini gerçekleştirme halinde kendi canına kıyılacağını bilmesi, daha alıkoyucu bir cezadır. Bu şekilde cinayete niyet edenler caydırılmış olur. Ayrıca kısas cezasının uygulanması mağdurların talebine bağlanmıştır. Dolayısıyla maktulün kısas talep hakkı olan yakınları kısası talep ettiğinde uygulanmaktadır. Aksi takdirde devlet bir ceza belirleyebilir.

Şiddeti engellemek adına köklü çözümler için failer üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Suçu işleme faktörleri, tarafsız bir şekilde tespit edilmelidir. Suçu işlemesine engel olacak olan "oto-kontrolü sağlama becerisi" kazandırılmalıdır. İnsan suç işlemeye meyillidir. Suç işlendikten sonra suçlunun durumu önem arz etmektedir. Suçlular rehabilite edilmelidir.¹⁰³ Aksi takdirde kişi, aynı suçu işlemeye devam edebilir. Suçun derecesine göre bir ceza takdir edilmelidir. Ceza, suçluyu eğitir ve onu topluma kazandırır.¹⁰⁴

Allah ve ahiret günü inancına olan eksiklik, şiddetin temel nedenlerden biridir. Çünkü bu kişilerde sorguya çekilme şuru tam yerleşmemiştir. Ceza ve ödül anlamında bilinçli ya da bilinçsiz şüpheler taşınmaktadır.¹⁰⁵ İslam, ahiret inancı mekanizmasıyla insanları terbiye eder. Dolayısıyla bütün bireylere sağlam bir ahiret inancı aşılanmalıdır. Böylece her fiilin bir karşılığının olduğu bilinir. Üretilen çözümlerin Allah'a ve ahiret gününe imanla irtibatı kurulmadığı için kalıcı çözümler sağlanamamaktadır. İslam, kadına şiddete sebep olan içki gibi zararlı alışkanlıkları da yasaklamıştır. Ayrıca İslam güzel ahlakı tavsiye eder. Bu konuda müminlerin yarışmalarını ister. İslam'da emir ve yasaklar bir bütündür. İslam bütün kaideleriyle yaşanırsa, dünya ve ahiret saadeti sağlanmış olur.

İstanbul Sözleşmesi gibi çözüm denemelerinin rapor verilerine bakıldığında, pek başarılı olduğu söylenememektedir. İstenen sonuç bir türlü alınmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri; ahlakî eğitim ve inanç ile desteklenmemesidir. Aile kurumu din, ahlak gibi hukuku aşan değerler üzerine inşa edilir. Bu değerlerde çözülme olunca, dış etkenlere karşı savunmasız kalınır. Şiddetin artma sebebi de budur. İslam'da aile, hukuk ile kurulur ve ahlak ile sürdürülür.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Feyza Betül Köse, "Cahiliye'den İslâm'a Kadına Yönelik Şiddet", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2018), 90.

¹⁰¹ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

¹⁰² Mehmet Kılıçarslan, "Kadına Yönelik Şiddet: Sebepleri, Önlemeye Yönelik Kur'anî Tedbirler", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2018), 966.

¹⁰³ Abdullah Çolak, "İslam Hukuku Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi", *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*, ed. Mahsum Aytepe (İstanbul: Tire Kitap, 2020), 176-177.

¹⁰⁴ İbrahim Çalışkan, "İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (1989), 370; Kılıçarslan, "Kadına Yönelik Şiddet: Sebepleri, Önlemeye Yönelik Kur'anî Tedbirler", 966.

¹⁰⁵ Ali Rıza Demircan, "Fitrat ve İslam Çizgisinde Kadın Problemlerine Bakış", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012), 137.

¹⁰⁶ Çolak, "İslam Hukuku Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi", 172.

Modern çağda kadın, ilahî bir emanet olmaktan çıkarılmıştır. Küresel dünyanın manevî değerlerden uzak hali kadın hakları ihlalleri ve kadının istismarı gibi durumları artırmıştır.¹⁰⁷ Şiddet, sadece sözleşmeler ve hukuk kuralları ile önlenemez. Şiddeti önlemek için ahlaka ihtiyaç vardır. Şiddet meselesini kökten çözebilmek için ceza düzenlemelerinin yanı sıra, büyük çaplı bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Şiddetin önüne geçmek için; menfaatleri peşinde koşan akıl, akl-ı selime dönüştürülmelidir.¹⁰⁸

İslam, kadınlara sözlü veya fiili şiddet uygulanmasını onaylamamaktadır. Hz. Peygamber, hayatı boyunca eşlerine şiddet uygulamamış, himayesinde bulunan hiçbir kimseyi dövmemiş, bu konuda ashabına da izin vermemiştir.¹⁰⁹ Hz. Peygamber'in, karısını döven bir erkeği haklı gördüğüne dair bir bilgiye hiçbir kaynaktan rastlanmamaktadır. Aksine, eşlerini dövenlerin, hayırlı kimselerden olamayacağını ifade etmektedir.¹¹⁰ Kocasından şiddet gören Ümmü Cemil adındaki bir kadın sahâbi, durumu Peygamber'e (a.s.) bildirdiğinde, kadının kocasını karşısına alarak: "Eşinden ayrılmak ister misin?" diye sormuş ve onu karısından ayırmıştır.¹¹¹ Sahabe hanımlarından benzer şikâyetler gelmeye başlayınca, Hz. Peygamber ashabını toplayıp vaaz vermiştir: "Sizin en hayırlınız benim ve hiç kimseye el kaldırmadım." buyurmuştur.¹¹² Hz. Peygamber, erkek sahibilere şöyle nasihatte bulunmuştur: "Sizin hayırlınız, hanımına iyi davranandır."¹¹³ Cahiliye Arap toplumunda kadına bakış ve kadına şiddetle ilgili durumlar değerlendirildiğinde Hz. Peygamber'in uygulamaları ile meydana gelen dönüşüm açık bir şekilde görülecektir. Toplumda var olan bu denli yanlış tutum ve davranışların Hz. Peygamber'in aldığı tedbirlerle düzeltildiği ve kısa bir sürede çok önemli sonuçlar verdiği aşîkârdır.

SONUÇ

Kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik olarak imzalanan İstanbul Sözleşmesi beraberinde çeşitli tartışmaları da gündeme getirmiştir. Sözleşme hukukî, dinî, sosyolojik vb. açılardan incelenmiş ve hem olumlu hem de olumsuz yönler üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmamızda sözleşmenin İslam Hukuku boyutu incelenmeye çalışılmıştır. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki sözleşme her ne kadar kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemeye yönelik bir çalışma gibi gösterilmeye çalışılsa da şiddetin tamamı üzerinde değil daha çok kadına karşı şiddet üzerinde durulmuştur. Bu yönü itibarıyla de önemsenmesi gereken ve üzerinde durulması gereken bir konu olsa dahi sözleşme içeriği itibarıyla sadece bu konuyu ele almayı maalesef birçok açıdan tartışmaya sebep olabilecek alt konular ihtiva etmektedir. Şiddetin önemli bir bölümünü oluşturan kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik elbette ciddi tedbirler alınmalıdır. Fakat bu yapılırken diğer konuların bu başlık altında meşrulaştırılmaya çalışılması, sözleşmeyi tartışma konusu yapmış ve asıl hedef maalesef gölgede kalmıştır. Bu bağlamda, sözleşmede tartışma konusu olabilecek ve İslam hukuku açısından sorun oluşturabilecek konular şu şekilde sıralanabilir.

1. Sözleşmenin asıl metni ile Türkçe tercümesi arasında bir takım tercüme hataları bulunmaktadır. Örneğin; "ev" kelimesi "aile" şeklinde, "cinsel tercih" kelimesi ise "cinsel yönelim" şeklinde tercüme edilmiştir. Fakat her ne kadar tercüme metin bazı kaygılar sebebiyle farklılık arz etse de orijinal metindeki bu kavramlar sorun görülmektedir. Çünkü ev içi şiddet denildiğinde; eşcinselliğin de meşru bir birliktelik sayılması, nikâhsız ilişkilerin meşrulaştırılması gibi birçok sakıncalı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. İslam'da eşcinselliğe hoşgörü ile yaklaşım söz konusu değildir. Eşcinsellik büyük günahlar arasında kabul edilmiş

¹⁰⁷ Nejdî Durak, "İnsan Hakları Sözleşmelerinde ve İslam'da Kadın Hakları", *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu* (Hakkâri, 2014), 93.

¹⁰⁸ Ayık, "Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tarihsel Arka planı", 186-187.

¹⁰⁹ Ali Osman Ateş, "Kur'an ve Sünnet'in Kadına Bakışı", *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*, ed. Mehmet Faruk Bayraktar (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012), 120.

¹¹⁰ İbn Mace, "Nikah", 51; Ebu Davud, "Nikah", 43:

¹¹¹ İbn Hacer, *el-İsabe*, 4/420.

¹¹² Buhari "Nikah", 89.

¹¹³ Müslim, "Birr", 149.

ve zina kapsamında değerlendirilmiş hatta daha çirkin bir fiil olarak görülmüştür. “Sihâk” ve “livâta” kavramları ile ifade edilmiştir. Sözleşmeye destek veren gruplara da baktığımızda büyük bir eşcinsel kitle ile karşılaşmaktadır. Bu durum, sözleşmenin eşcinsel birlikteliklere onay verdiği iddiasını güçlendirmektedir. Nikâh akdi gerçekleşmeyen birliktelikler İslam’da zinadır ve haramdır. Nikâh akdi ise bir erkek ve bir kadın olmak üzere iki taraftan oluşmaktadır.

2. Sözleşme, maddelerinde nikâh akdine yer vermemektedir. Sözleşmede bir birlikteliğin onaylanmasının tek ölçüsü; karşılıklı rızadır. Bu yüzden evlilik içerisinde kadının rızası olmadan gerçekleşen münasebet, bir suç kategorisinde değerlendirilmiştir. Bunun yanında 18 yaş altı birliktelikler, rıza olması durumunda koruma altına alınmaktadır. Fakat 18 yaşın altında olan ve hem kadın ve erkeğin hem de ailenin rızası olan evlilikler suç kabul edilmektedir. Bu ise başlı başına bir çelişkidir.

3. Sözleşmenin amacı olarak ifade edilen kadın-erkek eşitliği söylemleri de sorun içermektedir. Kuran-ı Kerim’de eşitlik; kadın ve erkek şeklinde bir ayrıma gidilmeksizin, insanların sadece insan olmaları yönüyle söz konusu olabilmektedir. Bu eşitliği Allah katında bozan tek faktör; takvadır. İslam, kadına özel bir değer atfetmiştir. Anne ve emanet olan bir eş rolüyle kadınları cennet kapısı olarak görmüştür. Kadınların maruz kaldığı şiddet olaylarını İslam, insan hakları suçları kapsamında değerlendirmiştir. Örneğin kadın cinayeti şeklinde değil; cinayet suçu kapsamında değerlendirilmiştir. İslam dini, kadın ve erkeğin haklarını ve sorumluluklarını adalet temelinde ele almıştır. Bunun için adalet anlayışının geliştirilmesi ve kadın erkek ilişkilerinde adalet ilkesine göre hareket edilmesi gerekmektedir.

4. Sözleşmede suç kabul edilen fiiller sıralanmaktadır. Bu fiillerin tamamına yakını İslam’da ve temel insan hakları bağlamında zaten suç kabul edilmektedir. Örneğin İslam dini, haksız bir şekilde cana kıyma durumunda, kısas öngörmektedir. Bu emredilirken, kadına uygulandığı ya da hangi sebeple uygulandığı gibi ayrıntılar önemsenmemektedir. Sözleşme ise şiddeti, kadına şiddetten ibaret görmektedir.

5. Sözleşme, toplumların kabul ettiği din, örf, kültür, namus gibi değerleri yer yer küçümseyici ve suçlayıcı tavırlarla ele alınmakta ve değersizleştirilmektedir. Oysaki bu değerler, toplumların kabul ettiği ve birlikte yaşamının gereği olan değerlerdir. Eleştirilecekse bu değerlere dayandırılarak yapılan yanlış yorum ve davranışlar eleştirilmelidir.

6. Sözleşmede, aile içi anlaşmazlık durumlarında zorunlu arabuluculuk yasaklanmıştır. Oysaki anlaşmazlıkların çözümünde arabuluculuk, İslam’ın teşvik ettiği bir müessesedir. Ayet ve hadislerle arabuluculuğun önemi defalarca vurgulanmıştır. İslam’da aile içindeki bir anlaşmazlık durumunda her iki taraftan aile temsilcileri (hakem) seçilmektedir. Bu aile temsilcileri çiftin arasını bulmaya çalışırlar.

7. Uluslararası düzenlemeler birden çok kültüre hitap ettiği için uygulamalar esnasında bazı sakıncaları da beraberinde getirebilmektedir. Ayrıca uluslararası sözleşmenin kabulü durumunda yerel hukuk buna uygun davranmak zorundadır. Bundan dolayı bu tür uluslararası sözleşmeler kabul edilmeden önce her milletin kendi değer yargıları iyi incelenmelidir. Bunun yanında, müdahale çerçevesinin çok geniş olması ya da tam bir çerçeve çizilememiş olması da birtakım problemleri de beraberinde getirebilmektedir.

8. Kadına karşı şiddet önemli toplumsal sorunlardan biridir ve hukukî, psikolojik, sosyolojik ve dinî açıdan ele alınarak önlenmesine yönelik ciddi çalışmalar yapılmalıdır. Fakat kadına karşı şiddeti engelleme adı altında Türk toplum yapısına ve toplumun dinî ve manevî değerlerine uymayan, aile kurumunu zedeleyen, toplumsal bozulmalara sebep olabilecek durumlara da dikkat etmek gerekmektedir. Sözleşme satır aralarında bu sakıncaları ihtiva etmektedir. Bu yönü itibariyle ya yeniden ele alınmalı ve bu sakıncalar düşünülerek düzeltilmeli ya da Türk toplumunun değerlerine uygun bir şekilde yeni bir çalışma yapılmalıdır.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman/Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul ederler / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Yazar Katkıları/Author Contributions: Çalışmanın Tasarlanması / Conceiving the Study: YA (%50), EMA (%50) Veri toplanması / Data collection: YA (%50) EMA (%50) Veri Analizi / Data Analysis: YA (%50), EMA (%50) Makalenin Yazımı / Writing up: YA (%50) EMA (%50) Makale Gönderimi ve Revizyonu / Submission and Revision: YA (%50), EMA (%50)

Çıkar Çatışması/Competing Interests: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler / The authors declare that have no competing interests.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Abdurrahman. "İstanbul Sözleşmesi -Hukuki Değerlendirme-". *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. ed. Mahsum Aytepe. 89-132. İstanbul: Tire Kitap, 2., 2020.
- Ataseven, Gülsen. "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sivil Toplum Kuruluşları". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. 317-322. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012.
- Ateş, Ali Osman. "Kur'an ve Sünnet'in Kadına Bakışı". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012.
- Ayık, Hasan. "Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tarihsel Arkaplanı". *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. ed. Mahsum Aytepe. 179-187. İstanbul: Tire Kitap, 2., 2020.
- Aynî, Bedru'd-din Ebu Muhammed Mahmud b. Ali. *el-Binâye fi şerhi'l-Hidâye*. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1994.
- Aytepe, Mahsum. "İstanbul Sözleşmesi'nin İslam Düşüncesi Açısından Tahlili". *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. ed. Mahsum Aytepe. 277-318. İstanbul: Tire Kitap, 2. Basım, 2020.
- Bayer, Ali. "Eşlerarası Şiddet ve Din". *Geçmişten Günümüze Şehir ve Kadın*. ed. Osman Köse. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 2016.
- Bayraktar, Mehmet Faruk. "Şiddeti Önlemede Bir Tedbir: Çocuklara Merhamet Eğitimi". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. 123-129. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2011.
- Bayraktar, Tuğba. "İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/3 (2018), 87-111.
- Benli, Fatma. "Toplumsal Cinsiyete İlişkin Toplumsal Sorumluluğumuz". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012.
- Birsin, Mehmet. "Kadın İnsan Hakları Bakımından Cinsiyet Meselesi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi". *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. ed. Mahsum Aytepe. 133-169. İstanbul: Tire Kitap, 2., 2020.
- Bozdağ, Ahmet. "İstanbul Sözleşmesi'nin ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Hukuki Açısından Değerlendirilmesi". *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. ed. Mahsum Aytepe. 27-66. İstanbul: Tire Kitap, 2., 2020.

- Celalettin, Vatandaş. "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı". *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* 35 (2011), 29-56.
- Çalışkan, İbrahim. "İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Had Cezaları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (1989), 367-397.
- Çolak, Abdullah. "İslam Hukuku Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi". *Disiplinler Arası Bir Soruşturma İstanbul Sözleşmesi*. ed. Mahsum Aytepe. 171-177. İstanbul: Tire Kitap, 2., 2020.
- Debreli Vildan Faik. "Hûd Sûresi'nde Hz. Lût ve Kavmi". çev. Bilâl Temiz. *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler* 12/35 (2008), 311-332.
- Demircan, Ali Rıza. "Fitrat ve İslam Çizgisinde Kadın Problemlerine Bakış". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012.
- Durak, Nejdî. "İnsan Hakları Sözleşmelerinde ve İslam'da Kadın Hakları". *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu*. 93-109. Hakkâri, 2014.
- Dursun, Akif. "İstanbul Sözleşmesi'nin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (2021), 41-68.
- Gazalî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed. *el- Mustasfa*. çev. Yunus Apaydın. Kayseri: Rey Yayıncılık, 1994.
- Güleç, Yasemin. "Ergenlik ve Gençlik Döneminde Kadına Şiddete Karşı Dini-Ahlaki-Sosyal Bir Model Denemesi". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (215M.S.), 123-158.
- Gültekin, Mücahit. *Bilimsel Araştırmalarda Kadın-Erkek Farklılıkları*. Bursa: Aile Akademisi Derneği, 2014.
- Günay, Hacı Mehmet. "Nüşuz". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 33. Ankara: TDV Yayınları, 1993.
- Güner, Osman. "İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış". *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 51-62.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâîlî Makdisî. *el-Muğni*. thk. Tâhâ ez-Zeynî vd. Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968.
- İbn Kudame, Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed. *el-Muğni*. Kahire: Darü'l- Hadis, 2004.
- İbn Rüşd el-Hafid, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed. *Bidâyetü'l- müctehî'd ve nihâyetü'l- muktesid*. Beyrut: Darü'l-Marife, 1982.
- Karafi, Şihabuddin Ahmed b. İdris. *ez-Zehira*. Beyrut: Darü'l-Garbi'l İslami, 1994.
- Kur'ân Yolu Meali*. çev. Hayreddin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 7., 2017.
- Kâsânî, Alauddin Ebû Bekr b. Mes'ûd. *Bedâiu's-senai' fi tertibi's-şerâi'*. thk. Ali, Ali Muhammed Muavvaz. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l- Arabiyye, 1974.
- Katar, Mehmet. "Tevrat'ın Lut Kıssası Üzerine Bir Araştırma". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/1 (2007), 57-76.
- Kılıçarslan, Mehmet. "Kadına Yönelik Şiddet: Sebepleri, Önlemeye Yönelik Kur'anî Tedbirler". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2018), 958-994.
- Köse, Feyza Betül. "Cahiliye'den İslâm'a Kadına Yönelik Şiddet". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2018), 73-94.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb. *el-Hâvî'l-kebîr fi fikhî mezhebi'l- İmam eş-Şafî ve hüve şerhu Muhtasari'l-Müzenî*. thk. Ali Muhammed Muavviz, Adil Ahmed Abdülmevcud. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- Münâvî, Şemsuddin Muhammed Zeynuddin Abdurrauf. *Feyzu'l-Kadîr*. Beyrut: Darü'l-Fikr, 1972.
- Necla, Koytak. "Çocuk Yetiştirmede Annelik Rolü". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. 313-334. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012.
- Onur, Mehmet. *İslam Hukukunda Ehliyet Arızaları ve Sefeh*. İstanbul: Kitabi Yayınevi, 2019.
- Öğüt, Salim. "Sihâk". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 37. Ankara: TDV Yayınları, 1993.

- Öztürk, Emine. “Türkiye’de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/7 (2014), 39-55.
- Rudânî, Ebu Abdullah Şemseddin Muhammed b. Süleyman el-Mekki. *Cem’ü’l-Fevâid*. Kuveyt: Mektebetu İbn Kesir, 1998.
- Serahsî, Şemsüleimme Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl. *Mebûsât*. Beyrut: Daru’l-Ma’rife, t.y.
- Şen, Yusuf. “İslam Hukukunda Arabuluculuk”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/22 (2012), 105-135.
- Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Neylû’l-evtâr şerhu Munteka’l-ahbâr min ehadisi Seyyidi’l-ahyâr*. Mısır: Matbaatu Mustafa el-Babi el-Halebi ve Evladuhu, ts.
- Şirâzî, Ebû İshak Cemaleddin İbrâhim b. Ali b. Yusuf . *el-Mühezzeb fî fıkhi’l-İmâm eş-Şâfiî*. thk. Zekeriyâ Umeyrat. Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1995.
- Şirbinî, Şemsuddin Muhammed b. Hatib. *Muğni’l-muhtâc ila Ma’rifeti Maani Elfazi’l- Minhâc*. thk. Muhammed Halil. Beyrut: Darü’l-Marife, 1997.
- Tucker, Judith E. *İslam Hukukunda Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet*. çev. Zeynep Esra Koca. İstanbul: Açılım Kitap, 2015.
- Ürkmez, Ahmed. “Kaynak Değeri ve İçerik Tenkidi Açısından ‘Üç Yerde Yalan’ Rivayeti”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2012), 9-34.
- Yapıcı, Asım. “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Din ve Kadın”. *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet I, Tartışmalı İlmi İhtisas Toplantı*. ed. Mehmet Faruk Bayraktar. 221-264. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2012.
- Yaşaroğlu, Mehmet Kamil. “Livâta”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 27/198-200. Ankara: TDV Yayınları, 1993.
- Zemahşerî, Ebu’l-Kasım Mahmud b. Ömer b. Muhammed el-Harizmî. *el-Keşşaf*. ed. Murat Sülün. Ankara: TYEK Kitapları, 2020.
- Zeylaî, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf b. Muhammed. *Nasbü’r-râye li-ehadisi’l-Hidâye*. thk. Muhammed Avvame. Cidde: Müessesetü’l Mekkîyye, 2008.